

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту

Завідувачка кафедри

к. е. н., доцент Уханова І.О.

“_30_” квітня 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

НА ТЕМУ: «ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ ПОСЛУГАМИ ІТ-ІНДУСТРІЇ»

Виконавець:

студентка 43ф13 групи ФМЕ

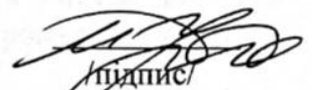
Мокрогуз Таїсія Олександрівна

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Уханова Інна Олегівна

/підпис/

ОДЕСА – 2025

АНОТАЦІЯ

Мокрогуз Т.О., «Зовнішня торгівля України послугами ІТ-індустрії». Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». - Одеський національний економічний університет. – Одеса 2025 р.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України в умовах розвитку глобальної цифрової економіки.

У роботі розглянуто теоретичні основи зовнішньої торгівлі послугами ІТ-індустрії, визначено економічну сутність ІТ-послуг та їхню роль у глобальній економіці. Проаналізовано чинники та специфіку міжнародної торгівлі ІТ-послугами, а також правові засади її регулювання.

Досліджено сучасний стан ІТ-сектора України, динаміку експорту й імпорту ІТ-послуг, а також вплив ключових факторів на розвиток зовнішньої торгівлі у цій сфері.

Запропоновано напрями підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-послуг, оцінено можливі стратегії виходу на міжнародні ринки та сформовано прогноз розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України в контексті повоєнного відновлення економіки.

Ключові слова: ІТ-послуги, зовнішня торгівля, міжнародний ринок, ІТ-індустрія України, експорт ІТ-послуг, конкурентоспроможність, цифрова економіка, стратегії виходу на зовнішні ринки.

ANNOTATION

Mokroguz T.O., «Ukraine's foreign trade in IT industry services». Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". - Odessa National Economic University. - Odessa, 2025.

The qualification work consists of three sections. The object of the study is the process of foreign trade in IT services of Ukraine in the context of the development of the global digital economy.

The paper examines the theoretical foundations of foreign trade in IT services, identifies the economic essence of IT services and their role in the global economy. Analyzes the factors and specifics of international trade in IT services, as well as the legal principles of its regulation.

The current state of the IT sector of Ukraine, the dynamics of exports and imports of IT services, as well as the influence of key factors on the development of foreign trade in this area are studied.

Directions for increasing the competitiveness of Ukrainian IT services are proposed, possible strategies for entering international markets are assessed, and a forecast for the development of foreign trade in IT services of Ukraine in the context of post-war economic recovery is formed.

Keywords: IT services, foreign trade, international market, IT industry of Ukraine, export of IT services, competitiveness, digital economy, strategies for entering foreign markets.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
Розділ 1 Теоретичні засади зовнішньої торгівлі послугами ІТ-індустрії.....	7
1.1. Економічна сутність та роль ІТ-послуг у глобальній економіці....	7
1.2. Специфіка та чинники міжнародної торгівлі ІТ-послугами.....	16
1.3. Правове забезпечення та регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами.....	23
Висновки до розділу 1.....	29
Розділ 2. Аналіз поточного стану та тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України.....	30
2.1. Аналіз сучасного стану ІТ-сектора в Україні.....	30
2.2. Аналіз стану та динаміки експорту та імпорту ІТ-послуг України.....	40
2.3. Аналіз впливу основних факторів на розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України.....	50
Висновки до розділу 2.....	59
Розділ 3 Напрями удосконалення та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України.....	61
3.1. Заходи із підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-послуг на світовому ринку.....	61
3.2. Оцінка можливих стратегій виходу українських ІТ-компаній на міжнародні ринки.....	69
3.3. Прогноз розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України на середньо- та довгострокову перспективу.....	84
Висновки до розділу 3.....	88
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток та активізація зовнішньої торгівлі ІТ-послугами є одним із ключових факторів зміцнення економічного потенціалу України в умовах сучасної глобалізації. Сектор інформаційних технологій відіграє значну роль у формуванні ВВП країни, створенні робочих місць з високою доданою вартістю, а також сприяє інтеграції України до світового економічного простору. Експорт ІТ-послуг є важливим джерелом валютних надходжень, що дозволяє стабілізувати платіжний баланс країни та зміцнити її економічну безпеку. В умовах цифрової трансформації, яка охоплює всі сфери економіки, міжнародна торгівля ІТ-послугами стає критично важливою для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовій арені.

Науково-практична значимість аналізу та впровадження ефективних економічних і правових механізмів розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами є безсумнівною, оскільки цей сектор є одним із найдинамічніших і найперспективніших в Україні. Враховуючи високий рівень підготовки українських ІТ-фахівців, конкурентні переваги вартісного сегменту, а також позитивний імідж українських ІТ-компаній на міжнародному ринку, розробка дієвих стратегій виходу на нові ринки та збільшення обсягів експорту є актуальним завданням сучасної економічної політики України.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних підходів до аналізу міжнародної торгівлі ІТ-послугами зробили такі відомі дослідники, як М. Портер [1], Й. Шумпетер [2], К. Омайє [3], у працях яких приділено увагу конкурентним перевагам країн, інноваціям та глобальним стратегіям компаній у сфері послуг. Зокрема, Й. Шумпетер у своїй теорії інноваційного розвитку обґрунтував роль технологічних змін у формуванні нових ринків, включаючи сферу ІТ-послуг. Серед українських учених слід відзначити роботи В. Лисенка [4], О. Котляревської [5], Л. Руденко [6], в яких досліджувались питання розвитку цифрової економіки, інституційного забезпечення експорту ІТ-

послуг, а також регіонального розподілу ІТ-компаній в Україні. Проте, попри значну увагу наукової спільноти до цього питання, залишаються недостатньо дослідженими регіональні особливості розвитку ІТ-індустрії та її експортного потенціалу в Україні.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є аналіз зовнішньої торгівлі України послугами ІТ-індустрії.

Досягнення мети обумовлює виконання таких **завдань**:

- дослідити економічну сутність та роль ІТ-послуг у глобальній економіці;
- дослідити специфіку та узагальнити чинники міжнародної торгівлі ІТ-послугами;
- узагальнити підходи до правового забезпечення та регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами;
- проаналізувати сучасний стан ІТ-сектора в Україні;
- проаналізувати стан та динаміку експорту та імпорту ІТ-послуг України;
- проаналізувати вплив основних факторів на розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України;
- запропонувати напрями удосконалення та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи бакалавра виступає процес зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України в умовах розвитку глобальної цифрової економіки.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра є науково-теоретичні та організаційно-економічні положення розвитку і вдосконалення зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України.

У процесі дослідження застосовано такі **наукові методи**: аналіз і синтез, узагальнення, системний підхід – для вивчення науково-теоретичних основ розвитку та регулювання зовнішньої торгівлі ІТ-послугами; статистичний аналіз, метод порівняння, графічно-аналітичний метод – для аналізу динаміки експорту та імпорту ІТ-послуг України, оцінки основних тенденцій та факторів впливу на їх розвиток; метод SWOT-аналізу – для визначення

сильних та слабких сторін, можливостей і загроз зовнішньої торгівлі ІТ-послугами; прогностичний метод – для розробки сценаріїв розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України на середньо- та довгострокову перспективу.

Інформаційна база дослідження складається з праць українських та зарубіжних авторів з питань міжнародної торгівлі ІТ-послугами, розвитку ІТ-індустрії та правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, чинних законодавчих та нормативних актів, що регулюють ІТ-сектор і зовнішню торгівлю в Україні, офіційні дані та звітність Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства цифрової трансформації України, профільних асоціацій ІТ-індустрії, а також міжнародних організацій, що висвітлюють стан і динаміку розвитку ІТ-послуг в Україні та світі.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано тези:

Мокрогуз Т.О. Аналіз впливу основних факторів на розвиток зовнішньої торгівлі іт-послугами України // Т.О. Мокрогуз / Збірник праць Студентської науково-практичної конференції ОНЕУ «Сучасні виклики економіки» – Одеса, ОНЕУ – 2025 – С. 24-26.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (53 найменування). Загальний обсяг роботи становить 99 сторінок. Основний зміст викладено на 91 сторінці. Робота містить 3 таблиці, 22 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ІТ-ІНДУСТРІЇ

1.1. Економічна сутність та роль ІТ-послуг у глобальній економіці

ІТ-послуги є невід'ємною частиною сучасної економіки та суспільства, впливаючи на всі аспекти нашого життя – від бізнесу і промисловості до освіти та розваг. Вони охоплюють широкий спектр послуг, що надаються компаніями або окремими фахівцями у сфері інформаційних технологій з метою підтримки, управління, розробки та впровадження програмного забезпечення, обладнання та інфраструктури для оптимізації бізнес-процесів, покращення комунікацій та забезпечення безпеки даних [1].

ІТ-послуги, або послуги у сфері інформаційних технологій, являють собою діяльність, пов'язану з наданням рішень та підтримки у використанні комп'ютерних технологій. Вони включають різні послуги, які допомагають організаціям та окремим користувачам ефективно використовувати ІТ-інфраструктуру та інструменти для досягнення своїх цілей. Ці послуги можуть варіюватися від базових, таких як налаштування та обслуговування комп'ютерних мереж, до складніших, таких як розробка програмного забезпечення, впровадження хмарних рішень або забезпечення кібербезпеки (рис. 1.1.).

Розглянемо головні типи ІТ-послуг детальніше. Їх головна особливість полягає в їхній здатності забезпечувати ефективну роботу інформаційних систем та технологій. У сучасному бізнес-середовищі компанії все частіше залежать від цифрових технологій, і будь-яка несправність або збій може призвести до значних втрат у виробництві, зниження продуктивності та навіть до втрати клієнтів. Саме тому ІТ-послуги включають широкий спектр підтримуючих заходів, таких як моніторинг систем, діагностика та усунення несправностей, оновлення програмного забезпечення, резервне копіювання та

відновлення даних. Ці послуги допомагають забезпечити безперебійну роботу IT-інфраструктури та мінімізувати ризики, пов'язані з її використанням.

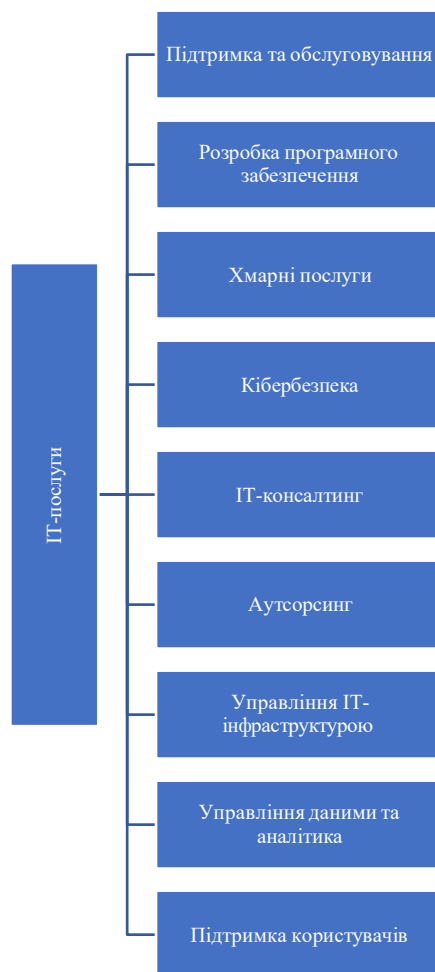

Рис. 1.1. Головні аспекти IT-послуг

Джерело: складено автором за [2]

IT-послуги також охоплюють розробку та впровадження нових програмних продуктів та рішень, які дозволяють компаніям автоматизувати свої бізнес-процеси, підвищити ефективність роботи та створити нові можливості для зростання. Це може включати розробку індивідуальних програмних рішень, мобільних додатків, веб-сайтів, систем управління бізнесом (ERP), управління відносинами з клієнтами (CRM) тощо. Такі послуги часто надаються розробниками програмного забезпечення, які працюють у тісній співпраці з клієнтами для створення продуктів, що відповідають їхнім конкретним потребам та вимогам.

Хмарні послуги є ще одним важливим напрямком ІТ-послуг, який отримав значний розвиток у останні роки. Хмарні технології дозволяють компаніям зберігати дані та використовувати програмне забезпечення на віддалених серверах, що знижує витрати на утримання власної ІТ-інфраструктури та забезпечує гнучкість у масштабуванні бізнесу. ІТ-послуги у сфері хмарних обчислень включають хмарне зберігання даних, обробку та аналітику даних, хостинг веб-сайтів та додатків, а також послуги з управління хмарними платформами та інфраструктурою. Використання хмарних технологій дозволяє компаніям швидко впроваджувати нові рішення, знижувати витрати на ІТ-обладнання та забезпечувати високий рівень доступності та безпеки даних.

Кібербезпека є критично важливою складовою ІТ-послуг, яка спрямована на захист інформаційних систем та даних від несанкціонованого доступу, втрати або пошкодження. У сучасному світі, де кіберзагрози стають все більш поширеними та витонченими, забезпечення безпеки інформаційних систем є пріоритетом для будь-якої організації. ІТ-послуги у сфері кібербезпеки включають розробку та впровадження політик безпеки, встановлення та налаштування захисного програмного забезпечення, моніторинг мереж на наявність загроз, навчання персоналу з питань інформаційної безпеки, проведення аудиту безпеки та реагування на інциденти. Це дозволяє організаціям захищати свої активи та мінімізувати ризики, пов'язані з витоком або компрометацією конфіденційної інформації.

ІТ-консалтинг є ще одним важливим напрямком ІТ-послуг, який полягає в наданні експертних консультацій щодо оптимізації використання інформаційних технологій у бізнесі. Консультанти з ІТ допомагають компаніям визначити їхні ІТ-потреби, розробити стратегії впровадження нових технологій, оцінити ефективність існуючих ІТ-систем та запропонувати рішення для їхньої модернізації або заміни. ІТ-консалтинг охоплює такі аспекти, як аналіз бізнес-процесів, управління проєктами, розробка архітектури інформаційних систем, вибір та впровадження програмного

забезпечення, а також управління змінами, пов'язаними з впровадженням нових технологій. Завдяки ІТ-консалтингу компанії можуть підвищити ефективність своєї діяльності, оптимізувати витрати на ІТ та забезпечити відповідність своїх інформаційних систем бізнес-стратегії.

Аутсорсинг ІТ-послуг є однією з найбільш поширених моделей надання ІТ-послуг, при якій компанії передають частину або всі свої ІТ-функції на обслуговування зовнішнім підрядникам. Це дозволяє організаціям зосередитися на основних бізнес-процесах, знижувати витрати на утримання ІТ-персоналу та інфраструктури, а також отримувати доступ до передових технологій та експертних знань. Аутсорсинг може включати різні види послуг, такі як технічна підтримка, розробка програмного забезпечення, управління ІТ-інфраструктурою, кібербезпека, обробка даних тощо. Завдяки аутсорсингу компанії можуть швидко адаптуватися до змін на ринку, отримувати доступ до нових технологій та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Управління ІТ-інфраструктурою є ще одним ключовим напрямком ІТ-послуг, який включає планування, впровадження та підтримку ІТ-систем, мереж та обладнання. Це включає встановлення та налаштування серверів, мережевих пристроїв, систем зберігання даних, програмного забезпечення та іншого обладнання, а також забезпечення їхньої безперебійної роботи. Управління ІТ-інфраструктурою також передбачає моніторинг та оптимізацію продуктивності систем, резервне копіювання та відновлення даних, управління доступом користувачів, а також забезпечення відповідності ІТ-інфраструктури стандартам безпеки та якості. Це дозволяє компаніям забезпечувати стабільну та надійну роботу своїх інформаційних систем, знижувати ризики збоїв та втрат даних, а також підвищувати ефективність використання ІТ-ресурсів [3].

У контексті сучасного бізнесу ІТ-послуги також включають управління даними та аналітику. З розвитком технологій великі обсяги даних стали доступнішими для аналізу, що дозволяє компаніям отримувати цінну інформацію про поведінку клієнтів, ринкові тренди, внутрішні бізнес-процеси

тощо. ІТ-послуги у сфері управління даними включають збирання, зберігання, обробку та аналіз даних за допомогою різних інструментів та технологій, таких як бази даних, сховища даних, інструменти бізнес-аналітики, машинне навчання тощо. Використання аналітики даних дозволяє компаніям приймати обґрунтовані рішення, оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати продуктивність та виявляти нові можливості для зростання.

Важливим аспектом ІТ-послуг є також забезпечення підтримки та обслуговування користувачів. Це включає надання допомоги кінцевим користувачам у вирішенні технічних проблем, налаштуванні програмного забезпечення та обладнання, навчанні та консультуванні з використання ІТ-ресурсів. Такі послуги можуть надаватися як у вигляді внутрішньої підтримки, коли компанія має власний відділ технічної підтримки, так і у вигляді аутсорсингових послуг, коли підтримка користувачів здійснюється зовнішньою компанією. Якісна підтримка користувачів дозволяє забезпечити безперебійну роботу ІТ-систем, підвищити задоволеність працівників та клієнтів, а також знизити витрати на технічне обслуговування [4].

ІТ-послуги відіграють важливу роль у розвитку цифрової економіки та суспільства в цілому. Вони дозволяють компаніям та організаціям впроваджувати інновації, підвищувати продуктивність та ефективність, забезпечувати безпеку даних та підтримувати зв'язок із клієнтами. Вони також сприяють розвитку нових бізнес-моделей, таких як електронна комерція, фінтех, агротех тощо, які базуються на використанні цифрових технологій та Інтернету. Крім того, ІТ-послуги відкривають нові можливості для розвитку суспільства, забезпечуючи доступ до освіти, охорони здоров'я, державних послуг та комунікацій у цифровому форматі.

Однак розвиток ІТ-послуг також супроводжується викликами, які потребують уваги з боку компаній, урядів та суспільства в цілому. Це включає питання захисту конфіденційності даних, забезпечення кібербезпеки, управління ризиками, пов'язаними з використанням нових технологій, а також необхідність підвищення цифрової грамотності населення. Важливо також

враховувати питання етики та відповідальності у використанні ІТ-послуг, особливо в контексті розвитку таких технологій, як штучний інтелект та великі дані, які можуть мати значний вплив на суспільство та економіку.

Отже, ІТ-послуги є комплексним набором технологічних рішень та послуг, які забезпечують ефективне використання інформаційних технологій у бізнесі та суспільстві. ІТ-послуги грають важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування як окремих підприємств, так і цілих галузей, державних структур і міжнародних організацій. Їх вплив на економіку неможливо переоцінити, оскільки вони не тільки сприяють підвищенню продуктивності, але й стимулюють інновації, відкривають нові ринки та створюють нові можливості для економічного зростання.

Економічна сутність ІТ-послуг полягає в наданні різноманітних інформаційних та комунікаційних рішень, що сприяють оптимізації бізнес-процесів, підвищенню ефективності, зниженню витрат і зміцненню конкурентних позицій організацій на ринку. Сюди входять такі основні напрями, як розробка програмного забезпечення, хмарні обчислення, аналітика даних, кібербезпека, ІТ-консалтинг, управління ІТ-інфраструктурою та підтримка програмних продуктів. Кожна з цих послуг має свою специфіку, однак усі вони орієнтовані на досягнення загальної мети — забезпечення ефективної роботи підприємств завдяки впровадженню передових технологічних рішень [5].

Однією з основних характеристик ІТ-послуг є їхня здатність генерувати додану вартість. Впровадження цифрових технологій дозволяє компаніям автоматизувати рутинні операції, що знижує витрати на персонал, мінімізує помилки та збільшує швидкість виконання завдань. Крім того, ІТ-послуги відкривають можливості для створення нових продуктів і послуг, які раніше були недоступні або економічно недоцільні. Наприклад, розробка мобільних додатків, що полегшують доступ споживачів до послуг, або впровадження систем штучного інтелекту для автоматизації виробничих процесів.

ІТ-послуги мають кілька важливих напрямків впливу на глобальну економіку (рис. 1.2).

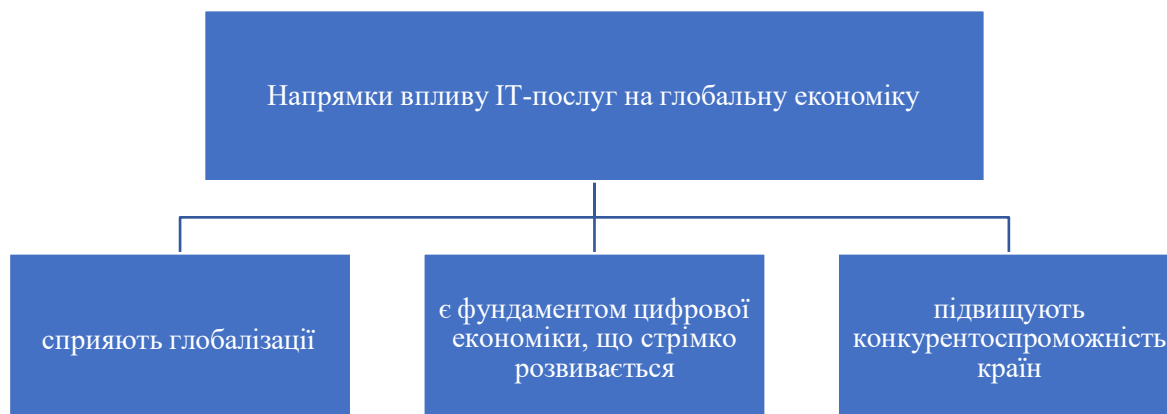

Рис. 1.2. Напрямки впливу ІТ-послуг на глобальну економіку

Джерело: складено автором за [6]

Розглянемо ці напрямки впливу більш детально. По-перше, вони сприяють глобалізації, надаючи можливість підприємствам працювати на міжнародних ринках без фізичної присутності. Цифрові платформи значно полегшили доступ до інформації, комунікацій та комерційної діяльності на глобальному рівні, що дозволило малим і середнім підприємствам конкурувати з великими корпораціями та сприяло зростанню міжнародної торгівлі та інвестицій.

По-друге, ІТ-послуги є фундаментом цифрової економіки, що стрімко розвивається. Вони охоплюють усі сфери діяльності, від фінансових послуг і охорони здоров'я до освіти та державного управління. Використання цифрових технологій стимулює створення нових бізнес-моделей, таких як електронна комерція, фінтех, агротех, що сприяє появі нових робочих місць і зростанню продуктивності в економіці загалом.

По-третє, ІТ-послуги значно підвищують конкурентоспроможність країн. Держави, які інвестують у розвиток ІТ-інфраструктури та підтримку інновацій, здатні залучати міжнародні інвестиції, створювати високооплачувані робочі місця та стимулювати економічний розвиток. Наприклад, Індія стала одним із провідних глобальних постачальників ІТ-

послуг, що значно вплинуло на її економічне зростання завдяки експорту програмного забезпечення та аутсорсингу [6].

ІТ-послуги також сприяють підвищенню ефективності бізнесу, дозволяючи компаніям оптимізувати внутрішні процеси, покращувати якість продукції та послуг, а також оперативно реагувати на зміни ринкових умов. Впровадження сучасних ІТ-рішень, таких як системи управління ланцюгами постачання або штучний інтелект для аналізу даних, допомагає підприємствам знижувати витрати, мінімізувати ризики та приймати обґрунтовані бізнес-рішення, що зміцнює їхні позиції на ринку.

ІТ-послуги радикально змінили сферу послуг у глобальній економіці. Вони зробили можливим розвиток таких напрямків, як електронна комерція, онлайн-банкінг, дистанційна освіта та телемедицина, що значно розширило доступ до послуг і знизило їхню вартість для споживачів. Цифрові платформи відкрили нові можливості для підприємців, які тепер можуть надавати свої послуги на глобальному ринку без значних капіталовкладень.

Крім того, ІТ-послуги відіграють ключову роль у забезпеченні кібербезпеки. З розвитком цифрової економіки зростає кількість кіберзагроз, що змушує підприємства та державні установи інвестувати у сучасні засоби захисту, такі як антивірусні програми, системи виявлення загроз і шифрування даних. Ринок кібербезпеки є одним із найбільш динамічних сегментів ІТ-послуг, оскільки захист інформації стає першочерговим завданням для всіх учасників економічної діяльності.

Ще одним важливим аспектом ІТ-послуг є їхня роль у підтримці інновацій та науково-технічного прогресу. Вони є основою для розвитку таких технологій, як Інтернет речей, блокчейн, штучний інтелект, доповнена та віртуальна реальність, які відкривають нові можливості для бізнесу та змінюють традиційні галузі економіки. Наприклад, використання IoT у сільському господарстві дозволяє фермерам оптимізувати ресурси, підвищувати врожайність і знижувати витрати, що сприяє підвищенню ефективності аграрного сектору [7].

Розвиток ІТ-послуг сприяє інтеграції світової економіки та зміцненню міжнародної співпраці. Інформаційні технології дозволяють компаніям з різних країн співпрацювати в реальному часі, обмінюватися даними та розробляти спільні проєкти, що є особливо важливим для науково-дослідної діяльності. Крім того, ІТ-технології сприяють розвитку електронного урядування та міжнародної торгівлі, полегшуючи доступ до державних послуг і знижуючи бар'єри для виходу на нові ринки.

На макроекономічному рівні ІТ-послуги сприяють економічному зростанню та розвитку суспільства. Країни з розвиненою ІТ-інфраструктурою мають вищий рівень ВВП на душу населення та кращі показники зайнятості, оскільки ІТ-технології підвищують ефективність виробництва, сприяють розвитку нових галузей і створенню високооплачуваних робочих місць. ІТ-послуги мають значний мультиплікативний ефект, стимулюючи попит на суміжні товари та послуги, такі як комп'ютерне обладнання, телекомунікації, навчання та підвищення кваліфікації працівників [7] .

Соціальний аспект розвитку ІТ-послуг також є важливим. З одного боку, вони підвищують якість життя, забезпечуючи доступ до нових можливостей у сфері освіти, охорони здоров'я, розваг і комунікацій. З іншого боку, цифровий розрив стає новим викликом для суспільства, коли частина населення не має доступу до сучасних технологій через економічні або соціальні причини. Це вимагає від урядів і міжнародних організацій розробки політик, спрямованих на забезпечення рівного доступу до ІТ-послуг і розвитку цифрової грамотності населення.

Загалом, ІТ-послуги є невід'ємною складовою глобальної економіки, що забезпечують ефективне функціонування організацій, створюють додану вартість та сприяють економічному зростанню. Вони є рушійною силою цифрової трансформації, підвищують конкурентоспроможність країн, забезпечують інновації та створюють нові можливості для розвитку бізнесу і суспільства.

1.2. Специфіка та чинники міжнародної торгівлі ІТ-послугами

Міжнародна торгівля ІТ-послугами займає особливе місце в сучасній глобальній економіці. З розвитком інформаційних технологій та поширенням цифрових рішень, світовий ринок ІТ-послуг стрімко зростає, відкриваючи нові можливості для країн та компаній. Цей вид торгівлі характеризується високою мобільністю послуг, низькими бар'єрами для входу на ринок та можливістю обслуговувати клієнтів у різних куточках світу без фізичної присутності.

Міжнародна торгівля ІТ-послугами вирізняється рядом специфічних характеристик, які відрізняють її від традиційної торгівлі товарами і роблять її унікальною складовою глобальної економіки (рис. 1.3).

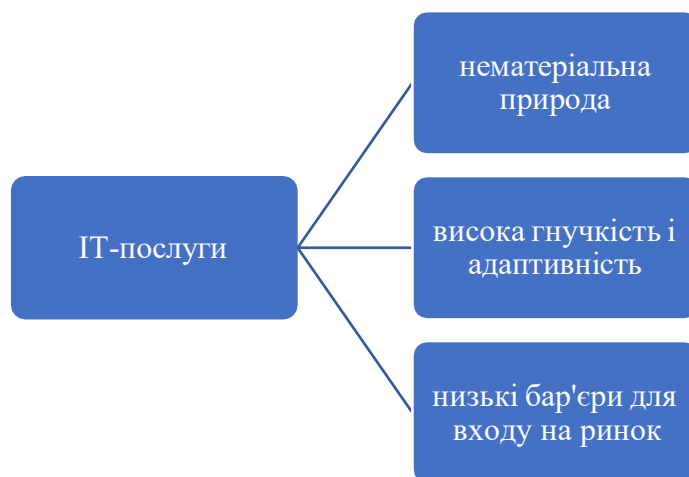

Рис. 1.3. Специфічні характеристики ІТ-послуг

Джерело: складено автором за [8]

По-перше, головною особливістю є нематеріальна природа ІТ-послуг, що означає можливість їх надання без фізичного переміщення товарів або представників компанії. Це принципово змінює спосіб взаємодії між постачальником і споживачем, дозволяючи компаніям надавати свої послуги незалежно від географічного розташування клієнта чи самого постачальника. Завдяки цифровим технологіям ІТ-послуги можуть бути передані через Інтернет або інші комунікаційні канали, що робить їх доступними у будь-якій точці світу, де є доступ до мережі. Ця особливість надає можливість компаніям

працювати на глобальних ринках, не обмежуючись кордонами окремих країн, що значно розширює їхні бізнес-можливості.

Завдяки нематеріальному характеру ІТ-послуг компанії мають змогу не тільки скорочувати витрати на логістику та зберігання, але й уникати багатьох регуляторних бар'єрів, які існують у торгівлі фізичними товарами. Це створює передумови для швидкого розвитку та поширення інноваційних рішень, оскільки технології, програмне забезпечення та інші види ІТ-послуг можна передати практично миттєво, без необхідності складних процедур митного оформлення або транспортування. Зокрема, це дозволяє підприємствам і стартапам з різних країн активно залучати міжнародних клієнтів, пропонуючи свої послуги через цифрові платформи та онлайн-маркетплейси. Таким чином, навіть невеликі компанії можуть швидко виходити на міжнародний ринок, пропонуючи свої унікальні рішення глобальній аудиторії.

Іншою важливою особливістю є висока гнучкість і адаптивність ІТ-послуг до потреб різних ринків. ІТ-компанії мають здатність оперативно адаптувати свої продукти і рішення до вимог клієнтів у різних країнах, що є надзвичайно важливим у швидкозмінному технологічному середовищі. Ця здатність до адаптації проявляється в можливості локалізації програмного забезпечення, модифікації функціональних можливостей продукту відповідно до специфічних вимог ринку, а також у впровадженні індивідуальних рішень, які враховують культурні та правові особливості окремих регіонів. Наприклад, компанія, яка займається розробкою програмного забезпечення на замовлення, може легко модифікувати свій продукт, щоб він відповідав вимогам локальних ринків, забезпечуючи підтримку різних мов, інтеграцію з місцевими системами оплати та відповідність юридичним нормам конкретної країни. Хмарні послуги також є прикладом цієї гнучкості, оскільки вони дозволяють компаніям масштабувати свої ресурси відповідно до потреб клієнтів, забезпечуючи доступ до необхідних обчислювальних потужностей і зберігання даних у будь-якій точці світу.

Міжнародна торгівля ІТ-послугами також відзначається низькими бар'єрами для входу на ринок. У традиційній торгівлі товарами новим гравцям необхідно значні капіталовкладення для виробництва, транспортування та зберігання продукції, а також для проходження складних митних процедур та отримання відповідних дозволів. У випадку з ІТ-послугами таких обмежень значно менше. Для виходу на міжнародний ринок достатньо мати доступ до Інтернету, володіти необхідними технологічними знаннями та мати можливість забезпечити якісну комунікацію з клієнтами. Навіть невеликі стартапи можуть пропонувати свої послуги на глобальному рівні, використовуючи цифрові платформи, такі як Upwork, Toptal або Fiverr, що дозволяють знаходити замовників по всьому світу. Це сприяє розвитку конкуренції та стимулює зростання інновацій у галузі, оскільки кожна компанія, незалежно від її розміру чи місцезнаходження, має можливість зайняти своє місце на міжнародному ринку, якщо її пропозиція є унікальною та актуальною для клієнтів [9].

Проте, поряд із численними можливостями, міжнародна торгівля ІТ-послугами також створює певні виклики (рис.1.4).

Рис. 1.4. Виклики, з якими пов'язана міжнародна торгівля ІТ-послугами
Джерело: складено автором за [10]

Високий рівень конкуренції на глобальному ринку вимагає від компаній постійного вдосконалення своїх технологій, підвищення якості продуктів і послуг, а також забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів. Відсутність географічних обмежень означає, що конкурувати доводиться з компаніями з усього світу, які можуть пропонувати схожі продукти або

послуги за нижчими цінами або з кращою якістю. Це створює значний тиск на компанії, змушуючи їх інвестувати в розвиток своїх технологічних можливостей, навчання персоналу та покращення взаємодії з клієнтами. До того ж, постійні зміни в технологічному середовищі вимагають від ІТ-компаній гнучкості та готовності швидко адаптуватися до нових тенденцій, таких як впровадження штучного інтелекту, блокчейну, Інтернету речей та інших передових технологій, що стають дедалі популярнішими.

Крім того, компанії, які займаються міжнародною торгівлею ІТ-послугами, стикаються з викликами, пов'язаними з правовими та регуляторними аспектами у різних країнах. Кожна держава має свої правила щодо захисту даних, інтелектуальної власності, кібербезпеки та надання послуг, що створює додаткові труднощі для компаній, які прагнуть працювати на глобальному ринку. Наприклад, Європейський Союз має суворі вимоги щодо захисту персональних даних, такі як Загальний регламент про захист даних (GDPR), який вимагає від компаній дотримання певних стандартів при обробці та зберіганні даних громадян ЄС. Це може стати серйозною перешкодою для компаній з інших регіонів, які не готові або не можуть забезпечити відповідність своїх процесів цим вимогам.

Ще одним важливим аспектом є культурні та мовні бар'єри, які можуть ускладнювати комунікацію між постачальниками та клієнтами з різних країн. Хоча англійська мова часто використовується як мова міжнародного бізнесу, мовні та культурні відмінності все ж можуть впливати на ефективність спілкування, розуміння вимог клієнтів і управління проєктами. Наприклад, різні підходи до вирішення конфліктів, стилі ведення переговорів або навіть відмінності у часових поясах можуть створювати додаткові труднощі в роботі міжнародних команд, що, своєю чергою, може призводити до затримок у виконанні проєктів або до непорозумінь у процесі співпраці.

Не менш важливим викликом є забезпечення кібербезпеки у контексті міжнародної торгівлі ІТ-послугами. Зі зростанням кількості кіберзагроз, таких як атаки на системи, крадіжка даних або зловмисне програмне забезпечення,

компанії стикаються з необхідністю захищати свої ІТ-системи та конфіденційну інформацію клієнтів. Це вимагає значних інвестицій у засоби захисту, постійного моніторингу безпеки та розробки комплексних стратегій управління ризиками. Особливо важливою ця проблема стає для компаній, що надають послуги з управління даними або зберігання інформації, оскільки вони несуть відповідальність за безпеку даних своїх клієнтів.

Попри всі виклики, міжнародна торгівля ІТ-послугами має значний потенціал для подальшого розвитку. Зростання цифрової економіки, підвищення попиту на інноваційні рішення та поширення нових технологій створюють сприятливі умови для розвитку цього сектору. Компанії, що надають ІТ-послуги, можуть скористатися новими можливостями, які відкриваються завдяки глобалізації, цифровій трансформації бізнесу та зростаючій потребі в сучасних технологічних рішеннях. Проте для досягнення успіху на міжнародному ринку компаніям необхідно враховувати специфіку кожного регіону, адаптуватися до законодавчих вимог та постійно інвестувати у розвиток своїх технологічних і організаційних можливостей. Ці кроки є ключовими для утримання конкурентних позицій у глобальній економіці, де зміни відбуваються стрімко.

На тлі цих викликів, у 2024 році міжнародна торгівля ІТ-послугами продовжує демонструвати стабільне зростання, попри економічну нестабільність та геополітичні кризи. За даними Світової організації торгівлі, у 2023 році експорт ІТ-послуг зріс на 9%, що підтверджує постійний попит на технологічні рішення, навіть в умовах глобальної невизначеності (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Зростання експорту ІТ-послуг (2020-2024 роки)

Джерело: [11]

Ці показники відображають стабільне зростання цього сектора, яке зберігає позитивну тенденцію. Статистичні дані свідчать, що розвиток ІТ-послуг продовжує набирати обертів, забезпечуючи нові можливості для країн та компаній на міжнародній арені. У 2020 році приріст експорту ІТ-послуг склав 5%, що відображає початкові етапи відновлення ринку після глобальної кризи, спричиненої пандемією COVID-19. У 2021 та 2022 роках спостерігається подальше збільшення обсягів експорту на 9% та 11% відповідно, що свідчить про посилення попиту на технологічні рішення, особливо в сфері цифрової трансформації бізнесу та розвитку інноваційних технологій. Найбільш суттєве зростання спостерігається у 2023 та 2024 роках, коли показники досягли 13% та 15% відповідно. Це свідчить про подальше прискорення розвитку ІТ-сектора, обумовлене підвищеним попитом на хмарні технології, кібербезпеку та інші інноваційні сервіси [11].

Динаміка зростання свідчить про те, що міжнародний ринок ІТ-послуг не втрачає своєї активності, значною мірою завдяки процесам глобалізації та впровадженню новітніх технологічних рішень. Ці фактори продовжують стимулювати попит на ІТ-послуги по всьому світу. Водночас основні регіони, що демонструють найбільше зростання, залишаються незмінними: Північна Америка, Європейський Союз та країни Азії продовжують відігравати ключову роль у розвитку цього сектору (рис.1.6).

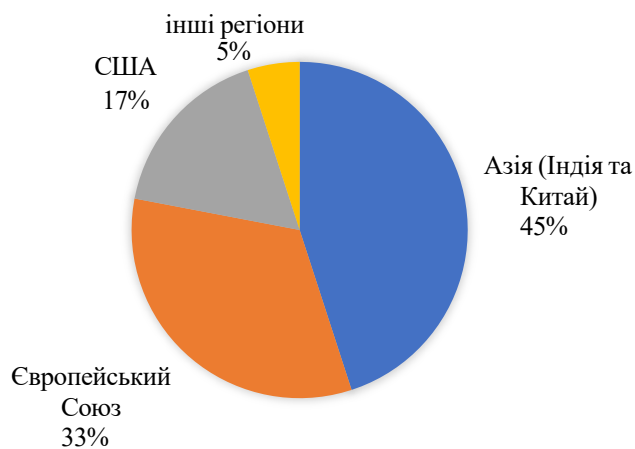

Рис. 1.6. Розподіл експорту ІТ-послуг за регіонами

Джерело: складено автором за [12].

Тобто, міжнародний ринок ІТ-послуг продовжує концентруватися навколо кількох ключових регіонів, кожен з яких демонструє стабільні позиції та тенденції до зростання. Європейський Союз, утримуючи близько 33% світового експорту ІТ-послуг, залишається лідером у цій сфері. Це підкреслює його стратегічну роль у глобальній торгівлі технологічними послугами, адже ЄС активно розвиває цифрові ініціативи, сприяючи інноваціям та інтеграції новітніх технологій у різних секторах економіки. Сполучені Штати також продовжують зберігати свою вагомую роль на світовій арені, з часткою 17%. Хоча цей показник поступається Європейському Союзу, США є важливим центром розвитку технологій та інновацій. Їх позиція підкріплена великою кількістю технологічних компаній, інвесторів та науково-дослідних центрів, що стимулюють експорт ІТ-послуг на глобальний ринок. Однак найбільш вражаючу динаміку зростання демонструє Азія, особливо Індія та Китай. Зокрема, Індія, яка займає значну частку — 45% світового ринку ІТ-послуг, зміцнює свої позиції як провідний гравець у цій галузі. Це можна пояснити наявністю великого пулу кваліфікованих кадрів, конкурентними цінами на послуги та стрімким розвитком технологій в регіоні. Водночас Китай продовжує розширювати свою присутність на світовому ринку, інвестуючи в інновації та підвищуючи конкурентоспроможність своїх технологічних рішень. Стійке зростання ІТ-послуг в Азії вказує на те, що регіон продовжує відігравати важливу роль у глобальній цифровій трансформації, що може змістити баланс сил на світовій арені на користь азіатських країн. Ці тенденції демонструють глобальний перерозподіл економічного впливу у сфері технологій, де Азія посилює свої позиції, зберігаючи конкурентну перевагу у вартості та масштабах надання ІТ-послуг [12].

Таким чином, розвиток цифрової економіки та впровадження інноваційних рішень залишаються ключовими драйверами зростання міжнародної торгівлі ІТ-послугами. Вони забезпечують компаніям необхідну гнучкість і конкурентоспроможність, дозволяючи їм адаптуватися до викликів

глобального ринку та максимально використовувати нові можливості, які виникають у процесі світової цифрової трансформації.

1.3. Правове забезпечення та регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами

Міжнародна торгівля ІТ-послугами є однією з найдинамічніших галузей глобальної економіки, що стрімко розвивається під впливом цифрової трансформації, глобалізації та зростаючого попиту на технологічні рішення. Зважаючи на специфічний характер ІТ-послуг, які включають нематеріальну природу, високий рівень інтеграції з іншими секторами економіки та швидкі темпи впровадження інновацій, їх регулювання стикається з численними викликами. Для забезпечення стабільного розвитку цієї галузі необхідна чітко визначена система правових норм та регуляцій, які б враховували специфіку ІТ-сектора, захист прав інтелектуальної власності, забезпечення кібербезпеки, захист персональних даних, а також регулювання контрактних відносин та оподаткування.

Одним із ключових аспектів правового регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами є забезпечення захисту прав інтелектуальної власності. Враховуючи, що ІТ-послуги часто включають розробку програмного забезпечення, створення інноваційних технологічних рішень і надання доступу до спеціалізованих інформаційних ресурсів, правовий захист результатів інтелектуальної діяльності набуває особливого значення. Зокрема, захисту підлягають авторські права на програмне забезпечення, патенти на технологічні рішення, товарні знаки та комерційна таємниця. На міжнародному рівні ці питання регулюються низкою угод і договорів, серед яких ключове місце займає Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS), яка є частиною системи Світової організації торгівлі (COT). Угода TRIPS встановлює мінімальні стандарти захисту інтелектуальної власності, яких мають дотримуватися всі країни-

члени СОТ. Вона охоплює, зокрема, охорону авторських прав на програмне забезпечення, патентування технологій, захист товарних знаків та запобігання несанкціонованому використанню комерційної таємниці [13].

Водночас, незважаючи на існування міжнародних угод, на практиці забезпечення правового захисту інтелектуальної власності в сфері ІТ-послуг залишається складним завданням. Кожна країна має власні національні системи правового регулювання, які можуть суттєво відрізнятися за рівнем ефективності та доступності правового захисту. Наприклад, у розвинених країнах, таких як Сполучені Штати Америки, країни Європейського Союзу або Японія, правовий захист інтелектуальної власності здійснюється на високому рівні, а порушення прав інтелектуальної власності може призводити до значних штрафних санкцій та інших заходів впливу. Водночас у країнах, що розвиваються, правове забезпечення може бути менш ефективним через недосконалість законодавства або слабкість правоохоронних органів. Це створює додаткові ризики для компаній, які надають ІТ-послуги на міжнародному рівні, оскільки вони можуть зіткнутися з порушенням їхніх прав на інтелектуальну власність у країнах з низьким рівнем правового захисту.

Захист персональних даних є ще одним важливим аспектом правового регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами, який стає дедалі актуальнішим з огляду на зростання обсягів цифрової інформації та глобальну тенденцію до підвищення стандартів захисту приватності. В сучасних умовах ІТ-компанії, які надають послуги з обробки, зберігання або передачі персональних даних, повинні забезпечувати відповідність своїх операцій жорстким вимогам міжнародних і національних законодавчих актів. Одним із найвідоміших прикладів таких регуляцій є Загальний регламент про захист даних (GDPR), запроваджений у Європейському Союзі. GDPR встановлює суворі вимоги до обробки персональних даних, включаючи необхідність отримання згоди на обробку, забезпечення права на забуття, обов'язок повідомлення про витоки даних та значні штрафи за порушення. Хоча GDPR

є нормативним актом ЄС, його вимоги поширюються на всі компанії, які обробляють персональні дані громадян Європейського Союзу, незалежно від того, де вони знаходяться. Це зобов'язує компанії, що надають ІТ-послуги на міжнародному ринку, впроваджувати комплексні заходи для забезпечення відповідності цим вимогам [14].

Окрім ЄС, низка інших країн також запровадили або розробляють власні законодавчі акти щодо захисту персональних даних. У Сполучених Штатах прикладом є Каліфорнійський закон про захист приватності споживачів (CCPA), який надає жителям штату право контролювати свої персональні дані та встановлює обов'язкові вимоги щодо прозорості й захисту даних. Аналогічні законодавчі ініціативи впроваджуються і в інших регіонах, таких як Азія, де, наприклад, у Сінгапурі діє Закон про захист персональних даних (PDPA). Така різноманітність національних регуляцій створює додаткові складнощі для компаній, які надають ІТ-послуги в різних юрисдикціях, оскільки вони повинні дотримуватися вимог кожної з них. Питання кібербезпеки також є важливим елементом правового регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами. Зі зростанням кількості кібератак, витоків даних та інших загроз уряди багатьох країн запроваджують нормативно-правові акти, спрямовані на підвищення рівня безпеки інформаційних систем. Високий рівень кібербезпеки є ключовим фактором довіри споживачів і бізнес-партнерів, тому компанії повинні відповідати встановленим стандартам і вимогам. Наприклад, у Сполучених Штатах діє Закон про національну кібербезпеку, який вимагає від компаній повідомляти про серйозні інциденти безпеки, а також впроваджувати заходи для захисту критичної інфраструктури. У Європейському Союзі Директива про безпеку мереж та інформаційних систем (NIS Directive) зобов'язує постачальників цифрових послуг і операторів критичної інфраструктури вживати заходів для забезпечення безпеки своїх інформаційних систем та повідомляти про інциденти [15].

Ще однією важливою складовою регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами є правове регулювання хмарних обчислень. Хмарні послуги стали невід'ємною частиною сучасного бізнесу, надаючи можливість зберігати та обробляти дані на віддалених серверах, що дозволяє знижувати витрати на утримання власної ІТ-інфраструктури та забезпечувати гнучкість у масштабуванні бізнесу. Однак це також створює низку ризиків, пов'язаних із передачею даних через кордони, забезпеченням їхньої конфіденційності та відповідності правовим вимогам різних країн. Наприклад, у багатьох країнах діють закони, які обмежують передачу персональних даних за межі країни або вимагають зберігання даних на серверах, розташованих у певній юрисдикції. Це створює додаткові виклики для постачальників хмарних послуг, які мають забезпечити відповідність своєї діяльності вимогам різних регуляторів.

Оподаткування ІТ-послуг також є важливим аспектом їхнього правового регулювання. Оскільки ІТ-послуги часто надаються у цифровій формі та можуть споживатися в будь-якій точці світу, встановлення податкових зобов'язань і розподіл податкових надходжень між країнами є складним завданням. В останні роки міжнародна спільнота активно працює над вирішенням цього питання. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розробляє рекомендації щодо оподаткування цифрової економіки, які мають на меті встановити правила оподаткування цифрових послуг, що надаються транснаціональними корпораціями. Водночас, багато країн запроваджують власні податкові норми для електронних послуг. Наприклад, у Європейському Союзі діє система Mini One Stop Shop (MOSS), яка дозволяє компаніям, що надають електронні послуги, зареєструватися для сплати ПДВ в одній країні-члені ЄС і звітувати про продажі послуг у всі інші країни-члени. Однак питання подвійного оподаткування або уникнення сплати податків залишається актуальним, що потребує подальшої координації міжнародних зусиль у цій сфері [16].

Правове регулювання укладення та виконання контрактів у сфері міжнародної торгівлі ІТ-послугами також відіграє важливу роль. Контракти на

надання ІТ-послуг зазвичай включають положення про обсяг послуг, строки виконання, порядок оплати, захист даних і конфіденційність, відповідальність сторін, а також врегулювання спорів. У зв'язку з тим, що сторони таких контрактів можуть знаходитись у різних країнах, важливе значення має вибір права, яке буде застосовуватися до договору, та юрисдикції, в якій будуть вирішуватися можливі спори. У міжнародній практиці для таких контрактів часто використовується англійське право, оскільки воно має довгу традицію врегулювання комерційних спорів і є одним із найрозвиненіших у сфері регулювання договірних відносин у галузі ІТ. Також можливим є застосування міжнародних арбітражних механізмів, що дозволяють вирішувати спори більш оперативно та менш формально, ніж судові процедури.

Варто зазначити, що гармонізація міжнародних стандартів і регуляцій у сфері ІТ-послуг стає дедалі актуальнішою. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) розробляє стандарти у сфері управління інформаційною безпекою, які можуть слугувати основою для розробки національних нормативно-правових актів. Інші міжнародні організації, такі як Інтернет-корпорація з присвоєння імен і номерів (ICANN) або Міжнародний союз електрозв'язку (ITU), також відіграють важливу роль у формуванні міжнародних правил у сфері ІТ-послуг, забезпечуючи координацію та узгодженість міжнародних підходів до регулювання [16].

Таким чином, правове регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами є ключовим аспектом, що вимагає комплексного підходу та постійної адаптації до мінливого середовища. Воно охоплює широкий спектр питань: від захисту інтелектуальної власності до забезпечення безпеки даних і регулювання хмарних технологій. Для ІТ-компаній дотримання національних та міжнародних нормативних актів стає вирішальним фактором успішної діяльності на глобальному ринку. Забезпечення відповідності вимогам різних регіональних ринків та стандартів допомагає не лише уникнути юридичних проблем, але й сприяє підвищенню довіри з боку клієнтів та партнерів. Саме це дозволяє компаніям залишатися конкурентоспроможними та розвиватися в

умовах постійних змін у законодавчій базі, яка стає все більш складною та багатогранною. Такий підхід також сприяє розширенню ринкових можливостей і зміцненню репутації на міжнародній арені. Ці аспекти детально розглядаються в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Національне та наднаціональне регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами

Нормативний документ	Основний зміст
Приклади міжнародного (глобального) регулювання	
Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) від СОТ (15 квітня 1994 року)	Угода встановлює мінімальні стандарти захисту інтелектуальної власності, яких мають дотримуватися всі країни-члени СОТ. Вона охоплює охорону авторських прав на програмне забезпечення, патентування технологій, захист товарних знаків та запобігання несанкціонованому використанню комерційної таємниці.
Директива ЄС 2016/679 (Загальний регламент про захист даних, GDPR)	Регламент встановлює правила захисту персональних даних та обмеження на їх обробку, що діють на всій території Європейського Союзу, та регулює передачу даних за межі ЄС.
Приклади наднаціонального регулювання	
Директива ЄС про електронну комерцію (2000/31/ЄС)	Директива визначає правила для забезпечення свободи надання інформаційних послуг у межах Європейського Союзу, зокрема щодо відповідальності провайдерів послуг.
Закон США про захист інтелектуальної власності у сфері інформаційних технологій (DMCA)	Закон регулює захист авторських прав у цифровому середовищі, зокрема щодо обмеження відповідальності інтернет-провайдерів за порушення авторських прав.
Приклади національного регулювання	
Закон України «Про захист персональних даних»	Закон України визначає правові основи захисту персональних даних та регулює питання збору, обробки та зберігання даних громадян.
Закон Великобританії «Про цифрову економіку» (Digital Economy Act 2017)	Закон регулює діяльність у сфері цифрової економіки, включаючи питання захисту інтелектуальної власності та запобігання кіберзлочинності.

Джерело: складено автором за [16].

Отже, дотримання національних та міжнародних нормативних актів є ключовим аспектом успішної діяльності ІТ-компаній на глобальному ринку. Різні регіони мають власні правила та стандарти, і компанії повинні ретельно адаптувати свою діяльність до цих вимог, щоб залишатися конкурентоспроможними. При цьому зростання міжнародної торгівлі ІТ-

послугами, а також розвиток технологічних рішень свідчать про те, що цей сектор продовжує демонструвати позитивну динаміку, але потребує постійних інновацій та вдосконалення бізнес-процесів для відповідності ринковим і регуляторним викликам.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних основ проблеми дозволяє зробити висновок, що ІТ-послуги є ключовим елементом сучасної глобальної економіки, вони забезпечують ефективну взаємодію між суб'єктами ринку, стимулюють інноваційний розвиток та підвищують конкурентоспроможність країн і підприємств. Завдяки своїй нематеріальній природі та можливості надання послуг через Інтернет, ІТ-послуги дозволяють компаніям працювати на міжнародному ринку незалежно від їхнього географічного розташування, що робить їх невід'ємною частиною процесу глобалізації.

Значну увагу приділено особливостям міжнародної торгівлі ІТ-послугами, зокрема їхній гнучкості, адаптивності до вимог різних ринків та низьким бар'єрам для входу. Висока мобільність ІТ-послуг та швидкість їхнього впровадження сприяють розвитку конкурентного середовища та поширенню інновацій. Однак, водночас, ці фактори створюють додаткові виклики для компаній, які повинні постійно вдосконалювати свої технологічні рішення та адаптуватися до змін у ринкових умовах. Динаміка розвитку міжнародної торгівлі ІТ-послугами вказує на те, що ринок стає дедалі конкурентнішим.

Захист інтелектуальної власності, персональних даних і кібербезпека є ключовими питаннями, що потребують ефективного правового регулювання як на національному, так і на міжнародному рівнях. Існуючі міжнародні угоди, такі як Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) та Загальний регламент про захист даних (GDPR), встановлюють основні стандарти у цих сферах, але на практиці правозастосування та ефективність захисту можуть суттєво відрізнятися залежно від країни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ІТ-ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану ІТ-сектора в Україні

ІТ-сектор України належить до найбільш динамічних і швидкозростаючих галузей національної економіки, демонструючи стабільний розвиток протягом останніх років. Незважаючи на суттєві внутрішні та зовнішні виклики, зокрема військові конфлікти та економічну нестабільність, сфера інформаційних технологій зберігає свою стійкість і відіграє важливу роль у формуванні економічного потенціалу країни. Експорт ІТ-послуг став вагомим драйвером економічного зростання, забезпечуючи притік валюти та створюючи нові можливості для технологічного прогресу. Розглянемо детальніше поточний стан ІТ-індустрії України, охоплюючи її структуру, ключових учасників ринку, перспективи подальшого розвитку та вплив зовнішніх факторів. Стан ІТ-індустрії в Україні на сьогодні є результатом багаторічного розвитку та еволюції, яка зазнала як позитивних, так і негативних впливів. За останні десятиліття ІТ-галузь в Україні виросла в одну з провідних економічних сил, здатних конкурувати на світовому ринку. Попри виклики, що постали перед країною внаслідок військових конфліктів, політичної нестабільності та пандемії COVID-19, українська ІТ-індустрія змогла зберегти високі темпи зростання, адаптуючись до нових реалій.

З одного боку, економічна ситуація та війна на сході України стали серйозними викликами, але, з іншого боку, саме ІТ-сектор продемонстрував унікальну гнучкість і спроможність до розвитку навіть у важких умовах. Вже протягом декількох років Україна займає провідні позиції у світовому рейтингу постачальників ІТ-аутсорсингу, демонструючи при цьому високий рівень професійної компетенції та технологічної обізнаності. За даними IT Ukraine Association, у 2023 році обсяг експорту ІТ-послуг з України зріс до 7,34 мільярда доларів США. Порівняно з 2020 роком, цей показник виріс більш ніж

на 20%, що свідчить про стійкий розвиток галузі навіть під час кризи. За прогнозами експертів, цей тренд триватиме, і вже до 2025 року обсяг експорту може сягнути 10 мільярдів доларів. Це робить ІТ однією з ключових експортних галузей країни, поряд з агросектором та металургією [17].

Український ІТ-ринок демонструє динамічне зростання як у сфері експорту ІТ-послуг, так і у внутрішньому розвитку. За оцінками, на початку 2024 року кількість працівників у галузі інформаційних технологій перевищує 300 тисяч осіб, і цей показник стабільно збільшується щороку приблизно на 8-10%. Це пояснюється зростаючим попитом на висококваліфікованих спеціалістів з боку міжнародних компаній, а також активною участю вітчизняних підприємств у глобальних проєктах. За підсумками 2023 року, Україна увійшла до ТОП-30 країн за обсягом ІТ-аутсорсингу, що свідчить про високу якість послуг, які надаються місцевими фахівцями. Аутсорсинг став однією з найважливіших складових української ІТ-індустрії. Більшість компаній працюють за моделлю аутсорсингу, що дозволяє їм не лише економити на внутрішніх витратах, але й залучати фахівців з різних країн, що сприяє зростанню економіки. Україна традиційно є одним із найбільших експортерів ІТ-послуг у Східній Європі. У 2022 році понад 60% доходів ІТ-компаній в Україні забезпечувалися завдяки аутсорсинговим проєктам із закордонними клієнтами [18].

Одним із ключових аспектів успіху українських ІТ-компаній є тісна співпраця з замовниками з США та інших західних країн. Американський ринок, зокрема, є найбільшим для багатьох українських ІТ-компаній. Співпраця з компаніями зі США дозволяє українським спеціалістам працювати над передовими технологіями, розробкою програмного забезпечення, мобільними додатками, штучним інтелектом, а також забезпечувати кібербезпеку та аналітику даних. Це відкриває великі можливості для українських інженерів, програмістів та дизайнерів, які можуть реалізовувати свої професійні навички та здобувати досвід, працюючи над проєктами світового рівня. Великобританія також є важливим партнером для

українських ІТ-компаній. Британські компанії активно шукають надійних партнерів для аутсорсингу, і український ринок ІТ-послуг є одним із найпривабливіших завдяки високій якості послуг і конкурентоспроможним цінам. Крім того, значну роль відіграє відносна географічна близькість та спільна робота над інноваційними рішеннями у фінтех-секторі, електронній комерції та консалтингу.

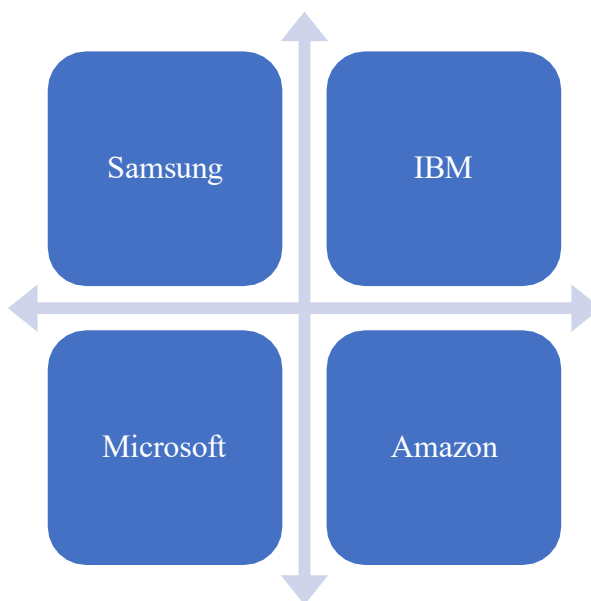

Рис. 2.1. Відомі світові бренди серед замовників українських ІТ-компаній

Джерело: створено автором за [19].

Однією з особливостей української ІТ-індустрії є її здатність працювати над проектами для таких технологічних гігантів, як Samsung, IBM, Microsoft та Amazon. Ці бренди є світовими лідерами у сфері розробки передових технологій і надання цифрових рішень (рис. 2.1). Факт, що вони обирають українських спеціалістів для виконання різних проєктів, свідчить про високий рівень довіри до української ІТ-галузі та професіоналізму місцевих спеціалістів. Наприклад, Samsung активно залучає українські компанії для роботи над проєктами в галузі мобільних технологій, де потрібні висококваліфіковані спеціалісти в галузі програмування та дизайну. Водночас IBM звертається до українських фахівців для розробки рішень у галузі

хмарних технологій та аналітики даних. Microsoft і Amazon, будучи одними з найбільших технологічних компаній світу, також активно співпрацюють з українськими IT-компаніями. Microsoft, зокрема, використовує український інтелектуальний потенціал для розробки продуктів на основі штучного інтелекту, а також для удосконалення своїх платформ. Amazon співпрацює з українськими компаніями у галузі хмарних обчислень (Amazon Web Services), а також для забезпечення ефективних рішень у сфері електронної комерції та логістики. Україна завдяки своїм IT-талантам продовжує зміцнювати свою позицію як одного з ключових гравців на міжнародному ринку аутсорсингу. Успіх українських фахівців пояснюється кількома факторами: високий рівень технічної освіти, глибоке розуміння сучасних технологій, здатність швидко адаптуватися до змін, а також висока мотивація та готовність працювати на світовий ринок. Крім того, українські IT-фахівці славляться здатністю знаходити креативні рішення для складних технічних завдань, що робить їх привабливими для міжнародних клієнтів. На тлі постійних змін та криз, українська IT-індустрія показує стійкість і здатність до зростання. За даними різних досліджень, IT-сектор є однією з найшвидше зростаючих галузей української економіки, і він продовжує відігравати важливу роль у створенні нових робочих місць, залученні інвестицій та розвитку інновацій. Завдяки стратегічному партнерству з глобальними технологічними лідерами, українська IT-індустрія має потенціал для подальшого зростання та зміцнення своїх позицій на світовій арені. Отже, співпраця з такими великими компаніями, як Samsung, IBM, Microsoft та Amazon, є свідченням високого рівня довіри до українських IT-фахівців та підтверджує їхній професіоналізм. Українські компанії доводять свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку, активно працюючи над проектами різної складності, що сприяє розвитку не лише IT-сектору, але й економіки країни в цілому [19].

Згідно зі статистичними даними Асоціації IT Ukraine, у 2022 році кількість IT-компаній в Україні перевищила 5000, при цьому велика частина з них зосереджена в Києві, Львові, Харкові та Одесі. Близько 90% цих компаній

працюють в аутсорсинговій моделі, що дозволяє їм залучати міжнародних клієнтів та розширювати свої бізнеси. Україна є однією з провідних країн за кількістю та якістю сертифікованих ІТ-фахівців. Щорічно в українських закладах вищої освіти випускається близько 27 тисяч ІТ-спеціалістів. Для порівняння, у Польщі цей показник становить 17 тисяч, у Румунії — 8 тисяч, а в Болгарії — 4 тисячі. Крім того, ІТ-курси щорічно готують понад 40 тисяч українців. Наприкінці 2022 року, за даними Асоціації «ІТ Ukraine», в Україні працювало майже 275 тисяч спеціалістів у сфері ІТ. З них 81% є фізичними особами-підприємцями (ФОП), зокрема, 88% технічних фахівців працюють як ФОП, а серед нетехнічних працівників цей показник становить 79%. Водночас, 9% нетехнічних спеціалістів працюють за трудовими договорами, а ще 9% взагалі не мають офіційного працевлаштування [20].

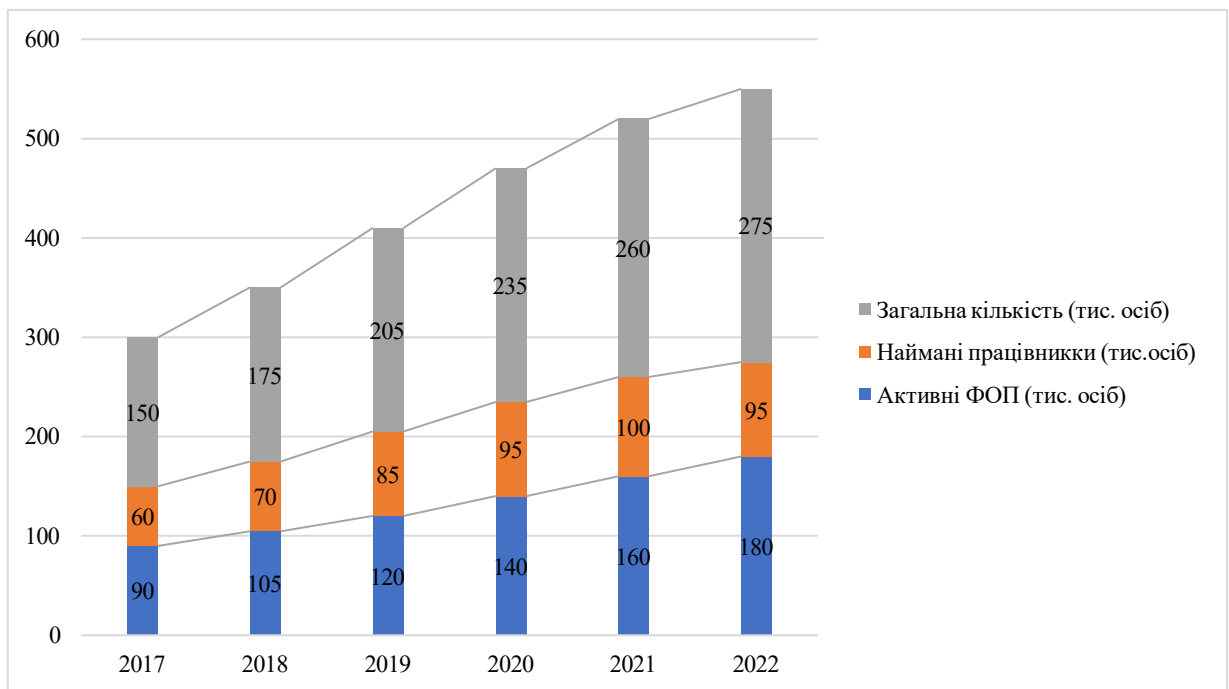

Рис 2.2. Розподіл спеціалістів в ІТ-сфері, тис. осіб

Джерело: створено автором за [20].

Внаслідок війни у 2022-2023 роках кількість вакансій в ІТ-сфері скоротилася майже на третину, що спричинило значний дисбаланс між попитом і пропозицією. Кількість кандидатів на ринку праці істотно перевищила кількість доступних позицій. У березні 2023 року на приблизно 10 тисяч відкритих вакансій було подано рекордні 327 тисяч відгуків, а кожен

кандидат в середньому подавався на близько десяти позицій. Для порівняння, у січні 2022 року ситуація була протилежною — на одного фахівця припадало 10-12 пропозицій від рекрутерів. Основною причиною такого дисбалансу є обережність замовників, які через ризики утримуються від замовлення розробок в Україні. Після завершення поточних проєктів нові команди все частіше формуються в закордонних локаціях. Близько 60-70% компаній тимчасово припинили пошук ІТ-спеціалістів в Україні, надаючи перевагу країнам Східної Європи, зокрема Румунії та Чехії [21].

Станом на початок 2023 року кількість спеціалістів у топ-50 ІТ-компаніях зменшилася. У п'ятірці лідерів ІТ-галузі працює майже 30 тисяч спеціалістів, що складає 40,7% від загальної кількості працівників у перших 50 найкращих компаніях. На рисунку 2.4. наведено перелік 25 провідних ІТ-компаній України.

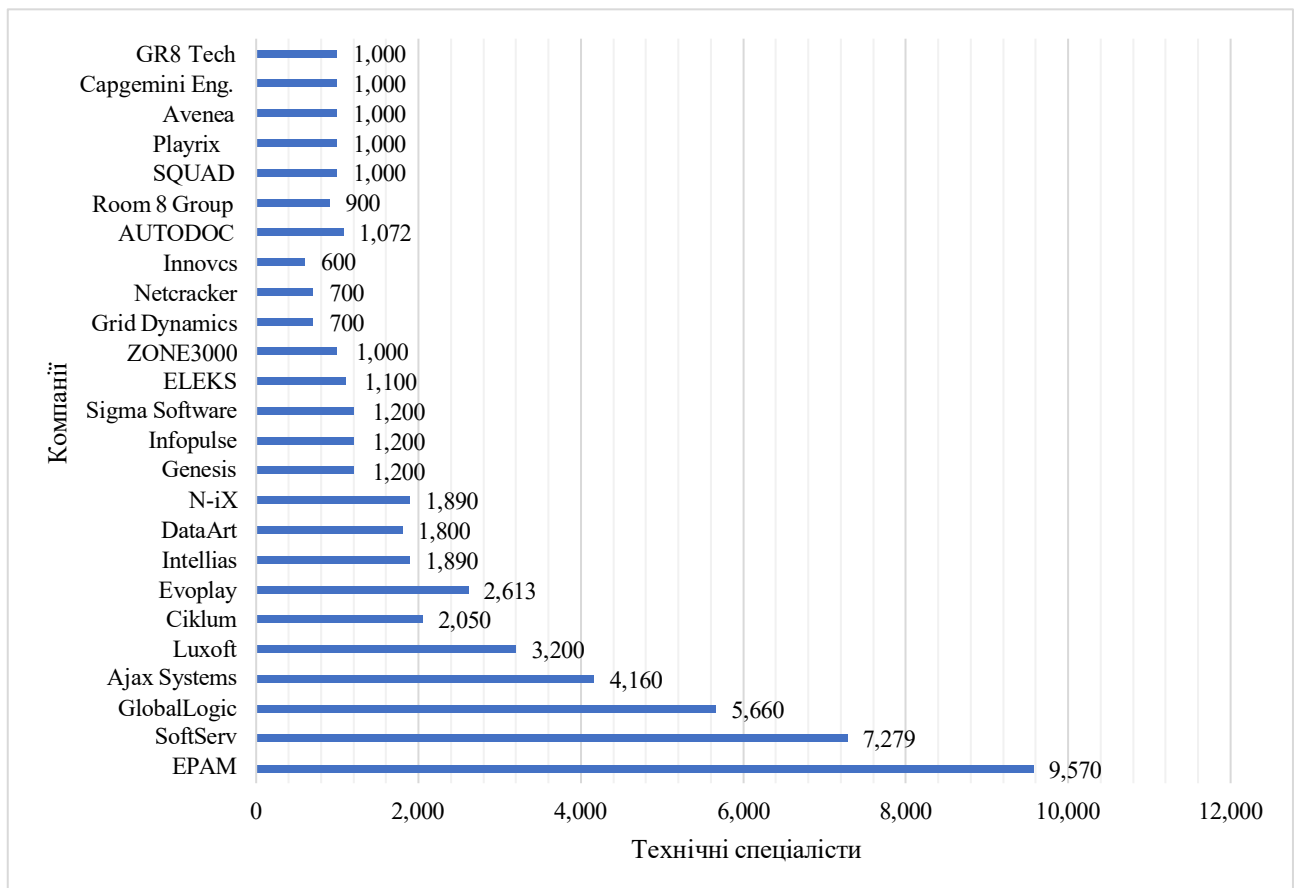

Рис. 2.3. 25 кращих ІТ-компаній України станом на січень 2023

Джерело: створено автором за [22].

Компанія EPAM залишається лідером рейтингу, хоча кількість її спеціалістів скоротилася на 1 225 осіб порівняно з липнем 2022 року. SoftServe також зазнала значних скорочень, звільнивши близько 1,5 тисячі працівників у другій половині 2022 року. Водночас, деякі компанії продовжували активне зростання. Серед них варто відзначити: Evoplay (+253 співробітники), Ajax Systems (+228), Intellias (+73), ZONE3000 (+145), Genesis (+282), GR8Tech (+337) і Room8Group (+87).

Місцеві IT-компанії, освітні заклади, а також юридичні та фінансові консультанти часто створюють горизонтальні спільноти, відомі як IT-кластери. Основними напрямками діяльності IT-кластерів є популяризація IT-спеціальностей, проведення освітніх ініціатив, аналітичні дослідження ринку, організація галузевих заходів і конференцій, підтримка стартапів та розвитку нових бізнесів. Серед провідних IT-кластерів в Україні можна виділити: Kyiv IT-Cluster, Rivne IT-Cluster, LITaC (Lutsk IT-cluster), Ternopil IT-cluster, Lviv IT-Cluster, IT-cluster Івано-Франківськ, Kolomyia IT-cluster, Chernivtsi IT-cluster, IT-Cluster Khmelnytskyi, IT-association Vinnytsia, IT-Family Odesa, Mykolaiv IT-cluster, IT-HUB Kherson, ICT Cluster Zaporizhzhia, Mariupol IT-Cluster, IT-cluster «Reactor», IT-Dnipro Community, Kharkiv IT-Cluster, Cherkasy IT-Cluster, IT-cluster Konotop і Chernihiv IT-Cluster.

Останніми роками Україна демонструє стійку позитивну динаміку розвитку у сфері інформаційних технологій, зокрема в контексті надання IT-послуг. Це підтверджується не лише статистичними показниками, а й зростанням позицій України в міжнародних рейтингах, зокрема у Глобальному індексі розташування IT-послуг (Global Services Location Index), який враховує такі фактори, як фінансова привабливість, наявність і рівень кваліфікації людських ресурсів, а також ділове середовище в країні. Протягом 2016–2021 років показники України за цим індексом стабільно покращувалися, що свідчить про зміцнення її позицій як привабливого гравця на ринку аутсорсингових і цифрових послуг.

Крім того, ІТ-індустрія поступово стає одним із ключових елементів економіки України, формуючи помітний внесок у валовий внутрішній продукт. Зокрема, сектор «Інформація та телекомунікації», до якого належать і ІТ-послуги, демонстрував стабільне зростання протягом аналізованого періоду. У 2016 році його внесок у ВВП становив орієнтовно 2,5 %, тоді як уже у 2021 році ця частка збільшилась майже до 4 %. Така динаміка свідчить не лише про структурні зрушення в національній економіці на користь високотехнологічних галузей, але й про здатність ІТ-сектору забезпечувати стійкий експортний дохід, створювати нові робочі місця та сприяти цифровій трансформації інших сфер господарської діяльності.

У цілому, ці процеси є свідченням поступового, але впевненого входження України до кола глобальних ІТ-хабів, що відкриває нові можливості для інтеграції у міжнародний ринок послуг і посилення її ролі в світовій цифровій економіці [24].

В останні роки в законодавчу базу, що регулює діяльність ІТ-компаній, було внесено низку змін. Зокрема, 15 липня 2021 року було прийнято Закон України №1667-ІХ «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», який передбачив створення «Дія Сіті» — унікального правового та податкового середовища для ІТ-компаній. Крім того, закон передбачає надання пільг для інноваційного бізнесу та інвесторів у технологічні проєкти, покращення правових умов для залучення капіталу, захист прав інтелектуальної власності, укладення договорів в онлайн-форматі, а також забезпечення свободи договору та безпеки ведення інноваційного підприємництва [24].

Суттєвою зміною в оподаткуванні ІТ-сектору стало прийняття Закону України №1946-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 14 грудня 2021 року. Цей закон запроваджує низку заходів для стимулювання розвитку ІТ-індустрії та встановлює спеціальні податкові умови для резидентів «Дія Сіті». Така ініціатива сприяє розвитку ІТ-сектору

та залученню міжнародних інвесторів, що підвищує загальну конкурентоспроможність України на глобальному технологічному ринку [25].

В умовах військової агресії питання кібербезпеки стало одним із найважливіших напрямків роботи українських ІТ-компаній. Постійні кібератаки з боку Росії змушують Україну зміцнювати свої захисні механізми та розробляти нові технології для протидії кіберзагрозам. За даними Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, у 2023 році було зафіксовано понад 2000 кібератак на державні органи України, що на 30% більше, ніж у попередньому році. Ці атаки мали на меті порушити роботу критичної інфраструктури, зокрема енергетичних і фінансових систем. Крім того, приватний сектор також стає об'єктом дедалі більшої кількості атак — українські компанії повідомляли про численні спроби викрадення конфіденційних даних та фінансових шахрайств.

Цифрова трансформація, яку активно підтримує уряд України, грає важливу роль у зміцненні кіберзахисту та загального розвитку держави. Впровадження цифрових сервісів, таких як "Дія", значно спростило доступ громадян до державних послуг, що стало важливим кроком у напрямку побудови електронного урядування. Згідно зі звітом Міністерства цифрової трансформації України, до кінця 2023 року понад 18 мільйонів українців скористалися платформою "Дія", що становить майже половину населення країни. Водночас, понад 75% адміністративних послуг доступні в електронній формі, що є суттєвим кроком уперед для зменшення корупції та підвищення прозорості у державному управлінні [24].

Приватний бізнес також активно інтегрується в процес цифрової трансформації. За даними McKinsey, рівень цифровізації бізнес-процесів в Україні у 2023 році виріс на 15% порівняно з 2020 роком. Ці зміни дозволяють компаніям підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку, знижувати витрати та підвищувати ефективність обслуговування клієнтів. Варто зазначити, що впровадження хмарних технологій, штучного

інтелекту та автоматизації допомагає оптимізувати виробничі процеси та забезпечити більш гнучке управління ресурсами.

Протягом останніх кількох років український ІТ-ринок показував стабільне щорічне зростання на рівні 20-30%, при цьому темпи зростання виручки в Україні виявлялися в 4-5 разів вищими за середньосвітові. Це сприяло підвищенню інвестиційної привабливості українського ІТ-сектору. Щороку українські компанії укладали угоди на суму від 300 до 700 мільйонів доларів США. За підсумками 2021 року, обсяг наданих ІТ-послуг досяг 87,95 мільярдів гривень, що на 23,32% більше порівняно з 2020 роком. Основними споживачами ІТ-послуг виступають підприємства та організації (їхня частка коливається в межах 93-96%), тоді як населення споживає 1-3%, а інші категорії споживачів – 1-4% [25].

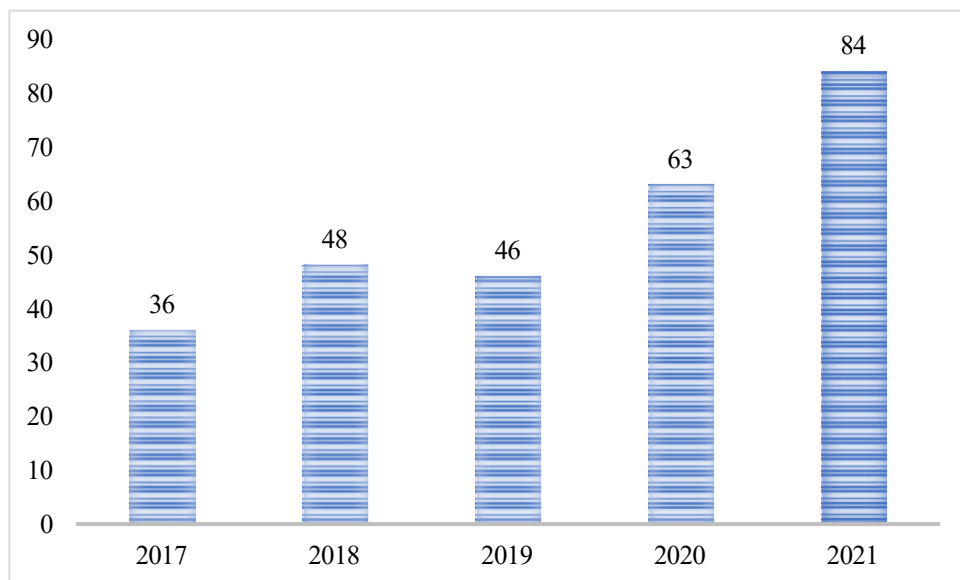

Рис. 2.4. Обсяг ІТ-ринку України, млрд грн

Джерело: створено автором за [26].

Більшість українських ІТ-компаній орієнтовані на співпрацю з закордонними клієнтами, виконуючи замовлення на розробку програмного забезпечення та надання супутніх послуг. Аутсорсингові компанії спеціалізуються на створенні програмних рішень на замовлення ІТ-посередників, які потім передають ці послуги своїм кінцевим клієнтам. Водночас такі напрями, як розробка готового програмного забезпечення та створення апаратних рішень, розвинені недостатньо.

Проте, попри всі виклики, українська ІТ-індустрія має потужні перспективи для подальшого розвитку. Завдяки високій кваліфікації фахівців, конкурентним умовам для ведення бізнесу, сприятливому законодавчому середовищу та активній державній підтримці, сектор продовжує зростати і інтегруватися у глобальні процеси. Інвестиції в освіту, інновації, кібербезпеку та цифрову трансформацію стануть ключовими факторами для успішного розвитку галузі в майбутньому.

2.2. Аналіз стану та динаміки експорту та імпорту ІТ-послуг України

Аналіз стану та динаміки експорту та імпорту ІТ-послуг України є ключовим аспектом оцінки розвитку цієї галузі в умовах глобалізації. Протягом останніх років Україна демонструє стабільний ріст у сфері інформаційних технологій, що відображається у значному зростанні експорту ІТ-послуг. Важливим фактором цього зростання є висока кваліфікація українських фахівців, конкурентні ціни на послуги, а також значний попит на ринку країн Європи, США та Канади. Експорт ІТ-послуг став одним із головних джерел надходження валютних коштів у країну, підтримуючи національну економіку.

Розглянемо спочатку, як змінювався експорт комп'ютерних послуг упродовж 2011–2023 років (Рис. 2.5). Цей показник демонстрував стабільну позитивну динаміку, що свідчить про поступове зміцнення позицій України на глобальному ІТ-ринку. Починаючи з відносно помірних обсягів у 2011 році, українські компанії нарощували свою присутність на зовнішніх ринках, і вже у 2021–2022 роках експорт досяг рекордних значень. Така тенденція стала можливою завдяки зростаючому попиту на цифрові продукти та рішення, які українські розробники та фахівці здатні пропонувати на конкурентному рівні.

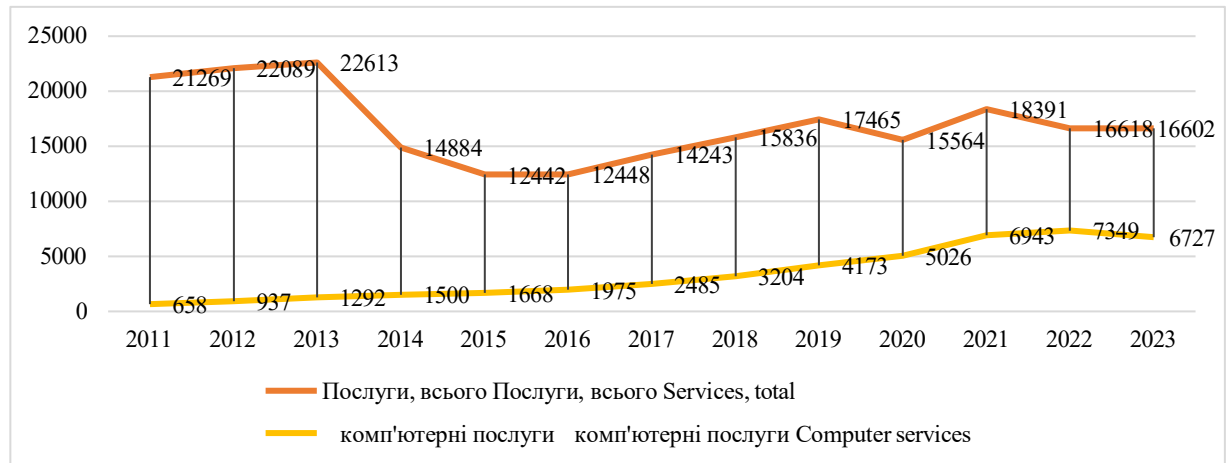
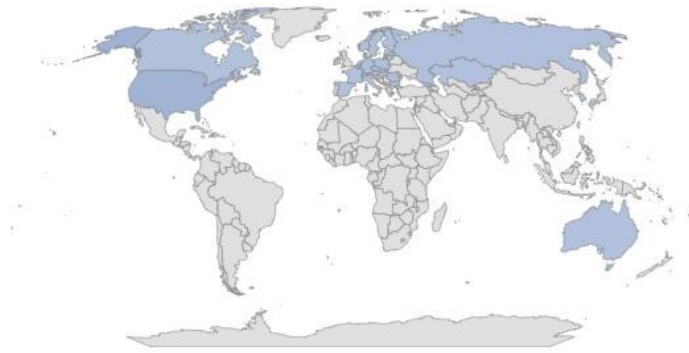

Рис. 2.5. Динаміка експорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами [27]

Імпорт комп'ютерних послуг за цей самий період залишався значно нижчим, що забезпечувало стійке позитивне сальдо у зовнішній торгівлі послугами цієї категорії [27].

Географія експорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами у 2011 році

Географія експорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами у 2023 році

Рис. 2.6. Порівняння географії експорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами у 2011 та 2023 роках

Джерело: [27]

Порівняння географії експорту комп'ютерних послуг України за основними країнами-партнерами у 2011 та 2023 роках демонструє суттєву трансформацію напрямів зовнішньоекономічної активності в ІТ-сфері (рис.2.6).

У 2011 році структура експорту була більш диверсифікованою, з помітною присутністю країн СНД, зокрема Росії, а також окремих європейських держав. Тоді експортні поставки мали широку географію, але не відзначались значною концентрацією на розвинених західних ринках. Значна частина експортованих послуг припадала на країни з нижчим рівнем цифрової зрілості, а партнерство з США чи Канадою було обмеженим за обсягами. Український ІТ-бізнес на тому етапі лише починав виходити на глобальний ринок, і ключову роль відігравали регіональні замовники.

До 2023 року ситуація кардинально змінилася. Основним торговельним партнером стала Сполучені Штати Америки, які суттєво домінують у загальній структурі експорту комп'ютерних послуг. Також зросли частки Канади, Великої Британії, Німеччини та інших країн Західної Європи. Це свідчить про стратегічну переорієнтацію українських ІТ-компаній на ринки із високим попитом на аутсорсингові послуги та розробку програмного забезпечення. У той самий час практично зникли торговельні зв'язки з Росією та іншими країнами колишнього СНД, що є логічним наслідком зміни зовнішньополітичного курсу та триваючої військової агресії.

Таким чином, за період з 2011 по 2023 рік Україна не лише наростила обсяги експорту комп'ютерних послуг, але й суттєво змінила його географічну структуру, переорієнтувавшись на найбільш економічно розвинені країни світу. Це свідчить про зростання довіри до українського ІТ-сектору, підвищення якості пропонованих послуг і глибшу інтеграцію в глобальні технологічні ланцюги.

Динаміка імпорту комп'ютерних послуг в Україні у період з 2011 по 2023 рік демонструє значно більш нерівномірний характер порівняно з експортом. На початку аналізованого періоду імпорт зростав поступово,

досягаючи помітного піку у 2014 році, що, ймовірно, було пов'язано з посиленням впровадженням ІТ-рішень в державному та корпоративному секторах. Проте подальші роки — особливо 2015–2016 — відзначилися скороченням імпорту, що пояснюється як девальваційними процесами, так і загальним падінням ділової активності через військову агресію та економічну нестабільність.

Починаючи з 2017 року, імпорт комп'ютерних послуг поступово відновлюється, проте істотне зростання спостерігається лише у 2023 році (рис.2.7). Це може бути пов'язано з активною цифровізацією підприємств, розвитком високоспеціалізованих ніш, таких як кібербезпека, хмарні технології, штучний інтелект, де потреби перевищують внутрішні можливості ринку. Також на імпорт вплинули потреби державних та приватних структур в адаптації до воєнного стану, зокрема щодо безперервності операцій, захисту даних та дистанційної роботи.

Загалом, у динаміці імпорту ІТ-послуг простежується залежність від внутрішньої економічної ситуації, тоді як експорт є стабільнішим і менш чутливим до локальних коливань. Водночас зростання імпорту у 2023 році може свідчити про загальну тенденцію до посилення інтеграції у міжнародний ІТ-простір, обміну технологіями та підвищення вимог до рівня цифрових рішень, що застосовуються в Україні.

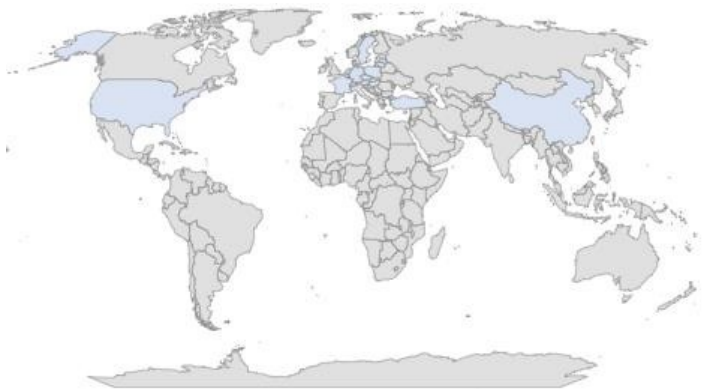

Рис. 2.7. Динаміка імпорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами

Джерело: [27]

Порівняння географії імпорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами у 2011 та 2023 роках дозволяє простежити еволюцію зовнішньоекономічних зв'язків України у сфері ІТ та трансформацію її потреб в імпортованих цифрових рішеннях.

У 2011 році географія імпорту була порівняно обмеженою та сконцентрованою навколо декількох країн Європи, зокрема Німеччини, Польщі, Великої Британії та Чехії, а також окремих країн Північної Америки (рис.2.8). Загальний обсяг імпорту на той час був відносно невисоким, що відображало переважно локальний характер використання ІТ-послуг та обмеженість українського бізнесу у потребах складних цифрових продуктів з-за кордону.

Географія імпорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами у 2011 році

Географія імпорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами у 2023 році

Рис. 2.8. Географія імпорту комп'ютерних послуг за основними країнами-партнерами

Джерело: [27]

У 2023 році ситуація кардинально змінилася. Кількість країн-постачальників комп'ютерних послуг значно зросла, і структура імпорту набула більш чіткого західного вектору. Найбільшу активність демонструють США, Канада, а також низка країн Європейського Союзу — зокрема Нідерланди, Франція, Ірландія та Іспанія. Це свідчить про розширення потреб українських компаній у високоспеціалізованих ІТ-рішеннях, що постачаються з глобальних центрів технологічної інновації. Одночасно скоротилися обсяги імпорту з країн СНД, що пов'язано як із політичною ізоляцією агресора, так і з технологічним зрушенням у напрямку якісніших рішень.

Таким чином, за період з 2011 по 2023 рік географічна структура імпорту комп'ютерних послуг істотно змінилася: зросла кількість країн-партнерів, змістився акцент на розвинені цифрові економіки, а імпорт став більш диверсифікованим і орієнтованим на потреби технологічної модернізації внутрішнього ринку.

За даними Національного банку України, у 2022 році український ІТ-сектор збільшив експорт на 400 мільйонів доларів США, що становить зростання на 5,8% порівняно з 2021 роком, досягнувши 7,34 мільярда доларів. Це найбільший показник в історії незалежної України. Майже половина всього експорту послуг припадає на ІТ-сектор. Незважаючи на перебої з електропостачанням, спричинені російськими обстрілами, ІТ-фахівці зуміли швидко адаптуватися до нових умов. Зокрема, навіть у листопаді-грудні експорт комп'ютерних послуг продовжував зростати порівняно з жовтнем, попри інтенсивні обстріли та відключення електрики. У грудні експорт становив 751 мільйон доларів, що було другим найбільшим місячним показником після лютого 2022 року [26].

Експортні надходження ІТ-фахівців мають пряму залежність від кількості контрактів, укладених сервісними ІТ-компаніями. Проте укладання нових контрактів для українських компаній зараз є проблематичним, і експерти прогнозують, що до кінця війни не варто очікувати суттєвого зростання замовлень. Найбільшими ринками для українських ІТ-компаній

залишаються США, Велика Британія та Мальта. Далі йдуть Ізраїль, Кіпр та Німеччина. Річні обсяги експорту та помісячна динаміка наведені у відповідних графіках.

У 2023-2024 роках ІТ-галузь зазнала кілька значних викликів, пов'язаних із глобальною рецесією, ризиками для безпеки та труднощами в управлінні персоналом через мобілізацію. Проте, галузь продемонструвала високу стійкість і здатність адаптуватися до нових реалій, зберігаючи значну частку експорту послуг.

За перше півріччя 2024 року обсяг ІТ-експорту України залишався стабільним і, за оцінками, досягне близько 7,0-7,1 млрд доларів до кінця року, що, хоча і нижче очікувань, все ще є вагомим внеском в економіку країни. За прогнозами, серед чинників, що продовжують впливати на показники експорту, є глобальна рецесія, а також складнощі з проведенням переговорів з новими клієнтами через обмеження на закордонні поїздки ключових працівників ІТ-компаній.

Згідно з графіком зображеним на рис. 2.9., що відображає обсяги ІТ-експорту в мільйонах доларів США за різні місяці з 2019 по 2024 рік, можна спостерігати стабільне зростання експорту ІТ-послуг, за винятком окремих спадів під час пандемії та воєнних дій. Особливо виділяється 2022 рік, коли, попри початок повномасштабної війни, обсяги ІТ-експорту залишалися на стабільному рівні. Після незначного падіння у березні та квітні 2022 року, експорт почав відновлюватися в другій половині року. Варто зазначити, що в деякі місяці обсяги навіть перевищували попередні роки. Найвищі показники були зафіксовані в лютому 2021 року, а також у зимові місяці листопад і грудень 2023 року. Спостерігається певна сезонність, коли в зимові місяці (листопад–грудень) і на початку року (січень–лютий) обсяги експорту досягають максимальних значень, тоді як у літні місяці (червень–серпень) вони дещо знижуються. Однак на початок 2024 року можна відзначити відновлення обсягів ІТ-експорту порівняно з аналогічними періодами 2022 і

2023 років, що свідчить про стійкість галузі та її поступове відновлення, попри складні умови війни [27].

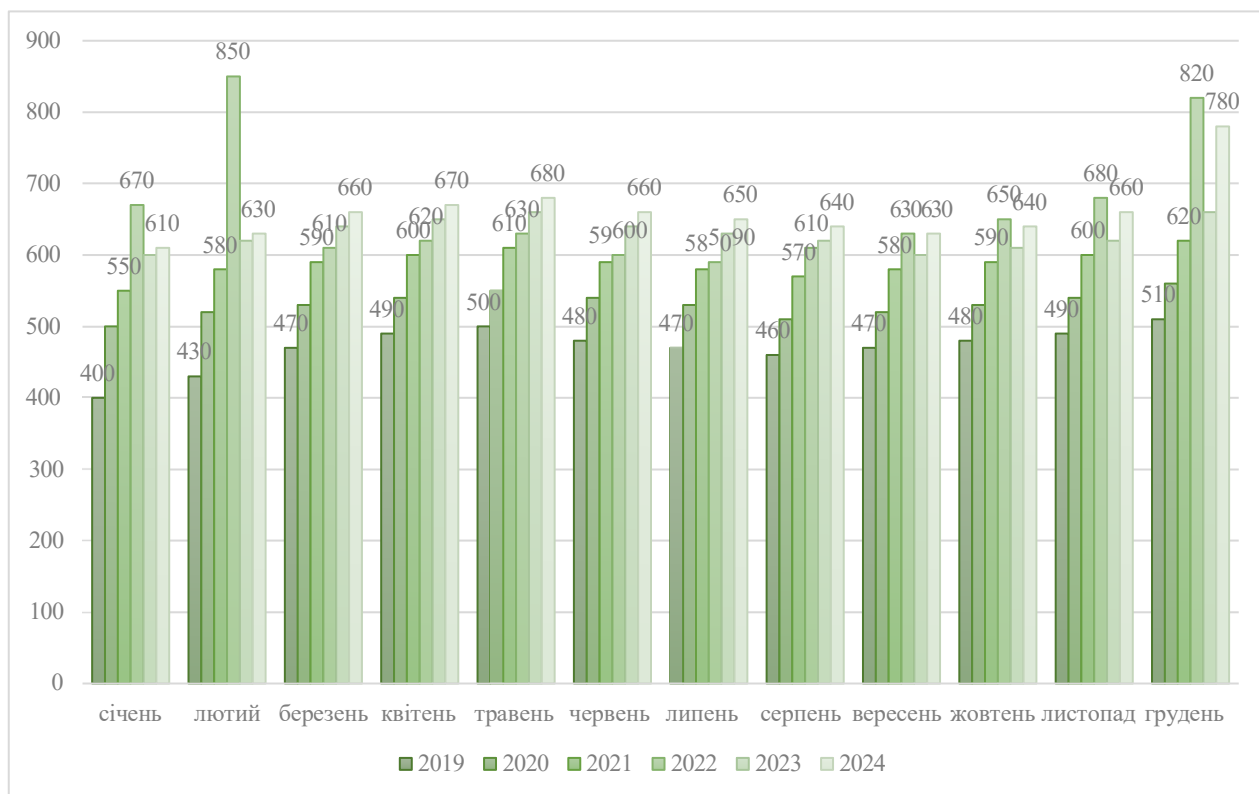

Рис. 2.9. Показники обсягу ІТ-експорту: порівняння місяців різних років у млн дол. США

Джерело: створено автором за [28].

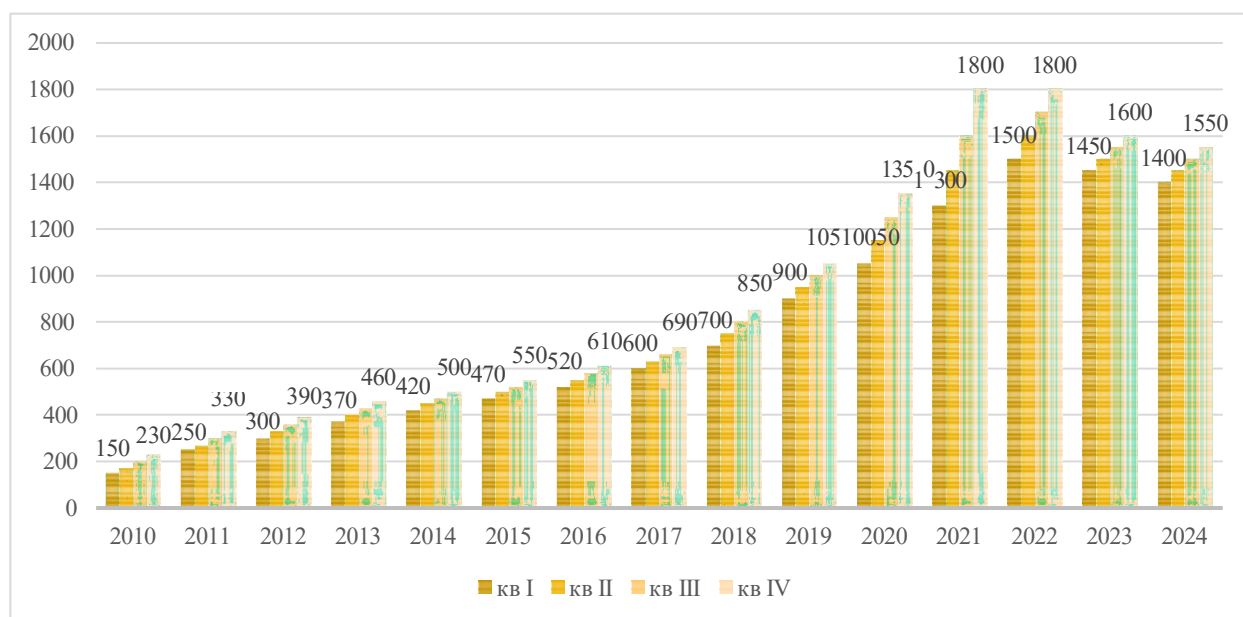

Рис. 2.10. Порівняння усіх кварталів у різні роки у млн дол. США

Джерело: створено автором за [28].

Порівняємо тепер квартали різних років (рис.2.10.). Протягом цього періоду видно значне збільшення обсягів у всіх чотирьох кварталах кожного року, починаючи з помірному росту на початку десятиліття і досягнувши пікових значень у 2021 році. Після 2013 року видно постійний приріст, що свідчить про стійке зростання економічної активності. Особливо показовими є періоди 2017–2021 років, коли обсяги різко зросли, досягаючи максимальних значень в усіх кварталах 2021 року. Це може бути наслідком післякризового економічного відновлення, спричиненого пандемією COVID-19, а також глобальних економічних стимулів. У 2022 та 2023 роках спостерігається певне вирівнювання показників, зменшення пікових значень у деяких кварталах, але загальна тенденція залишається стабільно високою порівняно з попередніми роками. Дані за 2024 рік поки що не повні, але загальний рівень продовжує залишатися на високому рівні, що свідчить про можливе стабільне зростання в довгостроковій перспективі.

Загалом, у першому півріччі 2024 року обсяг експорту ІТ-послуг з України склав близько 3,21 мільярда доларів США, що на 5% менше порівняно з аналогічним періодом 2023 року. У грошовому вираженні це зниження становить приблизно 170 мільйонів доларів. Така динаміка може бути пов'язана як з макроекономічними чинниками, так і з внутрішніми викликами, зокрема впливом війни на бізнес-середовище в Україні, що спричинило певні коливання в експортній діяльності.

Якщо порівнювати перші півріччя 2022-го та 2024-го років, то зниження ще відчутніше — воно склало 14,3%, або близько 535 мільйонів доларів. Такий спад може бути пов'язаний не лише з війною, але й з глобальними економічними тенденціями, які позначаються на попиті на ІТ-послуги, змінами в міжнародних ланцюгах постачання, а також переналаштуванням бізнес-моделей багатьох компаній на фоні невизначеності. Втім, незважаючи на ці труднощі, експорт українських ІТ-послуг залишається значним, демонструючи конкурентоспроможність галузі навіть у складні часи [27].

Це свідчить про важливість ІТ-сектору в економіці України та його здатність адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів, незважаючи на всі складнощі, які постали перед країною. Враховуючи ці дані, можна очікувати подальші корекції у сфері, адже українські ІТ-компанії продовжують шукати шляхи оптимізації і розвитку в умовах глобальної невизначеності.

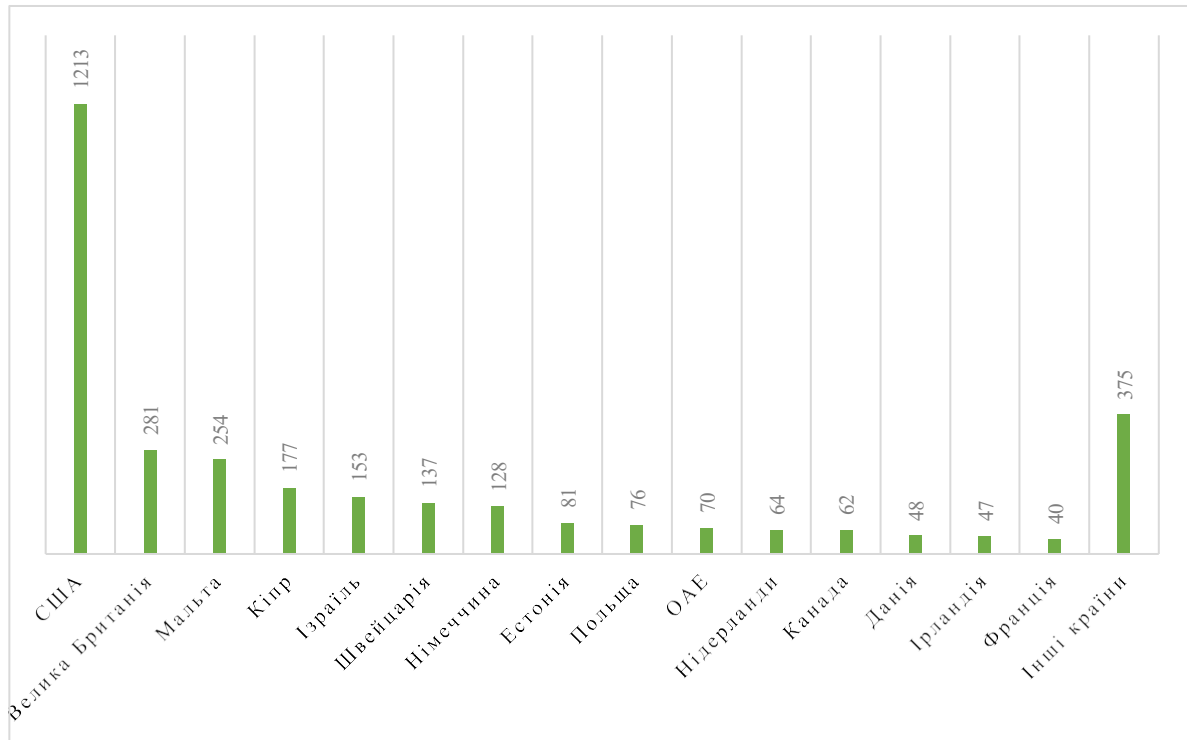

Рис. 2.11. Основні країни-партнери й обсяг ІТ-експорту до них з України: дані за перше півріччя у млн дол. США

Джерело: складено автором за [28].

У першому півріччі 2024 року найбільші обсяги виторгу від ІТ-експорту Україні надійшли від десяти країн, серед яких лідерами є США, Велика Британія, Мальта, Кіпр, Ізраїль, Швейцарія, Німеччина, Естонія, Польща та Об'єднані Арабські Емірати. Сполучені Штати Америки займають беззаперечне перше місце, забезпечивши Україні 1,2 мільярда доларів, що становить приблизно 38% від загального виторгу за перше півріччя 2024 року, який досяг 3,2 мільярда доларів.

Цей значний внесок з боку США свідчить про глибокі ділові зв'язки між обома країнами, а також про важливість американського ринку для української ІТ-індустрії. Велика Британія, яка займає друге місце з показником 281

мільйон доларів, а також інші європейські країни, такі як Мальта, Кіпр та Ізраїль, також відіграють важливу роль в експорті послуг.

Щодо країн, з якими співпраця виявилася найменш активною, відповідно до даних Національного банку України, це Латвія, Грузія, Люксембург, Румунія та Багамські Острови. Хоча ці країни не показують значного обсягу виторгу, потенціал для розширення економічних зв'язків з ними залишається відкритим.

Загалом, попри складну ситуацію, спричинену війною, глобальною рецесією та внутрішніми обмеженнями, український ІТ-сектор демонструє стійкість і здатність до адаптації. Основними викликами залишаються обмеження у виїздах працівників, відкриття закордонних офісів та зменшення попиту на ІТ-послуги через світову економічну нестабільність. Водночас, за сприятливих умов, експерти прогнозують повернення до стабільного зростання та збереження конкурентоспроможності українських ІТ-компаній на міжнародній арені.

2.3. Аналіз впливу основних факторів на розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України

Розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України є одним з найбільш динамічних та перспективних напрямків економіки країни. За останні кілька років Україна зарекомендувала себе як важливий гравець на світовому ринку ІТ-послуг, що пов'язано з рядом факторів, які впливають на цей процес. Ці фактори можна умовно розділити на економічні, технологічні, соціальні, політичні та інноваційні.

Почнемо з економічних факторів, які визначають загальні умови ведення бізнесу в Україні та сприяють розвитку експортного потенціалу ІТ-сектору. Одним із ключових елементів є стабільне економічне зростання, яке, попри труднощі та виклики, що виникають в умовах глобальної економічної нестабільності, забезпечує основу для розвитку різних галузей, зокрема

інформаційних технологій. Крім того, уряд України проводить реформи, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату та зниження бар'єрів для зовнішньоекономічної діяльності, що робить експорт ІТ-послуг більш привабливим.

Одним з основних стимулів для розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами є глобальний попит на технологічні рішення. Сучасна світова економіка все більше залежить від цифрових технологій, що призводить до зростання потреби у послугах, пов'язаних з розробкою програмного забезпечення, обробкою даних, автоматизацією процесів тощо. Індустрія 4.0, що активно розвивається, впливає на всі аспекти бізнесу, від виробничих процесів до управління ланцюгами постачань, що створює нові можливості для українських ІТ-компаній [28].

Українські ІТ-компанії отримують можливість успішно конкурувати на світовому ринку завдяки високій якості послуг та відносно низьким витратам на оплату праці. Суттєвою перевагою є високий рівень підготовки фахівців, що дозволяє їм працювати з найсучаснішими технологіями та інноваціями. Зокрема, українські розробники активно використовують штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн та інші передові технології, що підвищує конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Ці компанії пропонують широкий спектр послуг, починаючи від аутсорсингу розробки програмного забезпечення до впровадження складних технічних рішень для бізнесу. Водночас, українські ІТ-компанії активно інтегруються у світові бізнес-екосистеми, співпрацюючи з міжнародними партнерами, що дозволяє не лише розширювати ринки збуту, але й підвищувати власну компетенцію та адаптуватися до світових стандартів. Важливим фактором є також зростання попиту на послуги хмарних технологій, кібербезпеки, а також розробку мобільних додатків, де українські компанії демонструють високий рівень інновацій.

Курсові коливання також відіграють важливу роль у формуванні конкурентоспроможності українських ІТ-компаній на світовому ринку. Одним

із ключових факторів є те, що стабільність або зниження курсу гривні до провідних світових валют, таких як долар США та євро, сприяє тому, що послуги українських фахівців стають більш привабливими для іноземних замовників. Це обумовлено тим, що витрати на робочу силу, які є однією з основних складових собівартості ІТ-послуг, стають вигіднішими для закордонних компаній. Як наслідок, українські ІТ-компанії можуть пропонувати конкурентоспроможні ціни на свої продукти і послуги, не поступаючись при цьому якістю, що стимулює зростання експорту та залучення нових клієнтів [29].

Водночас варто зазначити, що коливання курсу можуть створювати певні ризики для компаній, особливо тих, які залежать від імпортних товарів або послуг, таких як закупівля обладнання, програмного забезпечення або ліцензій. Девальвація національної валюти може призвести до суттєвого збільшення витрат на операційні процеси, що може негативно вплинути на прибутковість бізнесу. Крім того, для багатьох ІТ-компаній важливим є фактор фінансового планування, оскільки різкі коливання курсу можуть ускладнювати прогнозування доходів та витрат, що, у свою чергу, вимагає від підприємств більш ретельного управління фінансовими ризиками.

Не менш важливими для успіху українських ІТ-компаній є інвестиції в розвиток ІТ-інфраструктури. У сучасному світі технологічна інфраструктура стає основою для розвитку бізнесу, і українські компанії це добре розуміють. В останні роки вони активно вкладають значні кошти у модернізацію своїх технологічних платформ, що включає інвестиції в хмарні обчислення, центри обробки даних, кібербезпеку, а також інші мережеві рішення. Ці кроки не лише сприяють підвищенню якості послуг, що надаються, але й дозволяють компаніям працювати на світовому рівні, інтегруючись у глобальні мережі та співпрацюючи з міжнародними партнерами [30].

Окрім того, впровадження сучасних технологічних рішень дозволяє українським ІТ-компаніям оптимізувати свої внутрішні процеси, знижувати витрати та підвищувати продуктивність. Це робить їх привабливими для

іноземних партнерів, які шукають надійних постачальників інноваційних ІТ-рішень. Наприклад, багато компаній розвивають власні центри обробки даних, що дозволяє надавати клієнтам доступ до сучасних і безпечних хмарних рішень. Водночас, значна увага приділяється розвитку кібербезпеки, що особливо важливо в умовах зростання загроз в інформаційному середовищі.

Одним із найважливіших технологічних факторів, що впливають на розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами, є глобальна цифровізація. У сучасному світі практично всі сектори економіки, від сільського господарства до промислового виробництва та послуг, залежать від технологій, що робить технологічну складову невід'ємною частиною будь-якого бізнесу. Це означає, що попит на ІТ-послуги стрімко зростає, і все більше компаній шукають можливості оптимізувати свої бізнес-процеси за допомогою цифрових рішень. Цифровізація охоплює всі етапи виробництва і управління, тому впровадження технологічних інновацій є необхідним для підвищення ефективності та конкурентоспроможності.

Використання хмарних технологій є одним із ключових трендів, що стимулює попит на ІТ-послуги. Перехід на хмарні рішення дозволяє компаніям зберігати та обробляти дані без необхідності купувати дороге обладнання, що особливо привабливо для малого та середнього бізнесу. Крім того, хмарні технології забезпечують високу гнучкість та масштабованість бізнесу, що дає змогу компаніям швидко реагувати на зміни на ринку. Українські ІТ-компанії активно використовують цей тренд, пропонуючи високоякісні хмарні послуги на міжнародному ринку.

Не менш важливим фактором є розвиток штучного інтелекту (ШІ). ШІ дедалі частіше стає основою для створення нових продуктів та рішень, що дозволяють автоматизувати рутинні процеси та підвищувати ефективність роботи підприємств. Штучний інтелект використовується в багатьох сферах – від медичних досліджень до фінансових послуг та виробництва. Українські компанії активно залучені в розробку рішень на основі ШІ, що робить їх

конкурентоспроможними на світовому ринку та відкриває нові можливості для експорту.

Автоматизація бізнес-процесів також є важливою складовою сучасної ІТ-індустрії. Підприємства по всьому світу прагнуть мінімізувати втручання людини в рутинні операції, що сприяє підвищенню продуктивності та зниженню витрат. Цей процес охоплює такі сфери, як фінанси, логістика, виробництво та управління персоналом. Українські ІТ-компанії спеціалізуються на розробці рішень для автоматизації, що дозволяє їм пропонувати свої послуги на міжнародному рівні.

Інноваційні рішення, такі як інтернет речей (IoT), блокчейн, машинне навчання та аналітика великих даних, є ще одними важливими технологічними напрямками, що стимулюють розвиток українського ІТ-сектору на глобальному ринку. IoT дозволяє підприємствам підключати різні пристрої до єдиної мережі, що дає змогу відстежувати та керувати процесами в реальному часі. Це стає особливо актуальним для промислових підприємств, де впровадження IoT допомагає підвищити ефективність виробництва та зменшити витрати.

Блокчейн, у свою чергу, забезпечує новий рівень безпеки та прозорості в фінансових транзакціях і може використовуватися в багатьох галузях, включно з банківською справою, логістикою та навіть охороною здоров'я. Машинне навчання та аналіз великих даних стають необхідними для компаній, які прагнуть отримати конкурентні переваги через аналіз величезних масивів інформації. Українські компанії, що спеціалізуються на цих технологіях, знаходять значний попит на свої послуги по всьому світу.

Особливу увагу слід приділити кібербезпеці, яка стає все більш важливою у світі, де кібератаки стають все частішими та складнішими. Україна має значний досвід у сфері кібербезпеки, зокрема завдяки тому, що країна сама піддавалася численним атакам на свої ІТ-інфраструктури. Це дозволило українським фахівцям стати одними з провідних експертів у цій

галузі, що створило нові можливості для експорту послуг, пов'язаних з кіберзахистом.

Соціальні фактори також мають значний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі IT-послугами. Одним з ключових факторів є високий рівень освіти українських фахівців у галузі IT. Україна славиться своєю міцною системою технічної освіти, яка щороку випускає тисячі нових спеціалістів, готових працювати у сфері інформаційних технологій. Висока кваліфікація українських фахівців, їх володіння англійською мовою та адаптивність до сучасних світових трендів дозволяє їм ефективно конкурувати на міжнародному ринку IT-послуг.

Однак слід також враховувати негативний вплив, який може мати еміграція IT-спеціалістів. Високий попит на кваліфіковані кадри на міжнародному ринку призводить до того, що багато фахівців залишають країну в пошуках вищих зарплат та кращих умов праці за кордоном. Це може створювати дефіцит кваліфікованих працівників у середині країни. Водночас, багато з цих фахівців згодом повертаються в Україну, привносячи з собою нові знання та досвід, отримані за кордоном, що позитивно впливає на розвиток галузі.

Політичні фактори також є важливими для розвитку зовнішньої торгівлі IT-послугами. Регуляторне середовище в Україні поступово стає більш сприятливим для розвитку IT-бізнесу. Держава активно працює над створенням умов для залучення іноземних інвестицій в IT-сектор, надаючи податкові пільги та інші стимули для розвитку IT-компаній та стартапів. Проте політична нестабільність, зокрема конфлікт з Росією, створює додаткові ризики для іноземних інвесторів, які можуть бути обережними в плані інвестицій у країну з таким геополітичним становищем.

Ще одним важливим аспектом є впровадження нових технологій та інноваційних рішень. Українські IT-компанії активно впроваджують новітні технології, що дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними на світовому ринку. Інновації у сфері штучного інтелекту, машинного навчання, інтернету

речей, а також розвиток блокчейн-технологій відкривають нові можливості для зростання українського експорту. Такі технології мають широкий спектр застосування, від фінансових послуг до виробничих процесів, і українські компанії здатні забезпечити високий рівень їх інтеграції у бізнеси своїх клієнтів [31].

У контексті розвитку ІТ-послуг варто також згадати про важливу роль міжнародного співробітництва. Українські компанії активно співпрацюють з глобальними гравцями, укладаючи контракти на аутсорсинг розробки програмного забезпечення та технічної підтримки. Ці угоди дозволяють українським компаніям отримувати нові ринки збуту та підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародній арені. Водночас Україна стає привабливим ринком для міжнародних інвесторів, які бачать потенціал у розвитку ІТ-бізнесу в країні.

Одним з ключових напрямків для розвитку ІТ-сектору є підтримка стартапів та малого бізнесу. Українські стартапи отримують значну підтримку як від держави, так і від міжнародних організацій, що сприяє їх швидкому зростанню. Інвестиції в українські стартапи продовжують зростати, а багато з них досягають значного успіху на світовій арені, залучаючи увагу венчурних фондів та інвесторів з різних країн. Це створює нові можливості для розвитку зовнішньої торгівлі, оскільки багато з цих стартапів фокусуються на розробці інноваційних ІТ-рішень, які можуть бути експортовані на міжнародні ринки.

Підсумовуючи, можна сказати, що розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами в Україні є багатофакторним процесом, що залежить від економічних, технологічних, соціальних, політичних та інноваційних умов. Україна має значний потенціал для подальшого зростання в цій галузі, завдяки своїм висококваліфікованим кадрам, конкурентоспроможним послугам та активному впровадженню інноваційних технологій. Однак для забезпечення сталого розвитку необхідно продовжувати працювати над покращенням регуляторного середовища, залученням іноземних інвестицій та підтримкою розвитку ІТ-інфраструктури.

Аналізуючи експортний потенціал ІТ-індустрії України, необхідно комплексно враховувати як позитивні, так і негативні чинники, що впливають на динаміку її розвитку. З-поміж позитивних передумов варто насамперед відзначити високий рівень кваліфікації українських ІТ-фахівців. Україна володіє значним кадровим ресурсом талановитих спеціалістів, які затребувані на міжнародному ринку та здатні забезпечити високу якість цифрових послуг. Цей людський капітал є однією з ключових конкурентних переваг країни. Окрім того, навіть у складних умовах війни та економічної нестабільності, обсяги експорту ІТ-послуг продовжують зростати, що підтверджує стійкість галузі та її здатність адаптуватися до зовнішніх викликів. Суттєвою перевагою також є активна цифровізація економіки, яка стимулює внутрішній попит на інноваційні технології, сприяє розвитку внутрішнього ринку ІТ-рішень та підвищує загальну інноваційну спроможність держави.

Разом із тим, розвиток ІТ-сектору супроводжується низкою негативних чинників. Головним серед них є триваючі військові дії та політична нестабільність, які знижують інвестиційну привабливість країни та створюють ризики для довгострокового планування бізнесу. Наслідком воєнного стану також став відчутний відтік ІТ-фахівців та стартапів за кордон, що зменшує кадровий потенціал галузі та послаблює її інноваційний ресурс. Ще однією проблемою залишається надмірна орієнтація на аутсорсинг, яка обмежує можливості для розвитку власних продуктів із високою доданою вартістю, що, у свою чергу, гальмує стратегічне зростання індустрії в глобальному контексті. Крім того, нерівномірний регіональний розподіл ІТ-бізнесу — із концентрацією компаній переважно у Києві та на заході країни — створює диспропорції та звужує потенціал залучення нових фахівців і клієнтів в інших регіонах. Зведемо ці чинники у форматі SWOT-аналізу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

SWOT-аналіз

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Високий рівень кваліфікації IT-фахівців	Спеціалізація на аутсорсингу замість створення власних продуктів
Зростання експорту IT-послуг	Нерівномірний регіональний розподіл IT-бізнесу
Розвиток цифровізації	Відтік IT-фахівців та стартапів за кордон
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Розширення на нові ринки та диверсифікація послуг	Військові дії та політична нестабільність
Створення власних IT-продуктів з високою доданою вартістю	Погіршення інвестиційного клімату через економічну нестабільність
Підтримка державою інноваційних проектів та стартапів	Конкуренція з боку інших країн за IT-таланти

Джерело: створено автором

Порівняльний аналіз зовнішніх чинників, що впливають на розвиток IT-індустрії в Україні, свідчить про наявність як позитивних, так і негативних тенденцій, які формують сучасний стан галузі. Серед головних позитивних факторів варто відзначити високий рівень кваліфікації українських фахівців, конкурентоспроможність послуг на міжнародному ринку, а також стабільне зростання обсягів експорту навіть попри економічні та політичні виклики. Значну роль відіграє також активна цифровізація економіки, яка стимулює попит на IT-продукти як усередині країни, так і за її межами. Українські компанії поступово інтегруються в глобальні ланцюги доданої вартості, а зростання довіри з боку іноземних клієнтів свідчить про конкурентність українських розробників на світовому ринку.

Водночас, розвиток IT-сектору супроводжується низкою серйозних викликів. Найсуттєвішим серед них залишається повномасштабна війна, яка створює постійні ризики для бізнесу, провокує відтік кадрів та обмежує інвестиційну привабливість. Значна частина спеціалістів змушена була виїхати за кордон або працювати дистанційно з інших країн, що знижує потенціал формування стабільного внутрішнього ринку. Крім того, IT-сфера в

Україні все ще залишається надмірно орієнтованою на аутсорсинг, що обмежує її можливості для створення власних інноваційних продуктів з високою доданою вартістю. Нерівномірний регіональний розвиток, коли основна частина компаній зосереджена в Києві та на заході України, також уповільнює повноцінне розгортання потенціалу ІТ-бізнесу в інших регіонах.

Таким чином, розвиток ІТ-індустрії в Україні визначається складним поєднанням внутрішніх ресурсів та зовнішніх умов. З одного боку, країна має значні переваги, які сприяють зміцненню її позицій у глобальному ІТ-просторі, з іншого — стикається з викликами, подолання яких вимагає зваженої державної політики, підтримки інновацій, захисту інтелектуального потенціалу та сприяння створенню власних продуктів, орієнтованих на довгостроковий розвиток.

Висновок до розділу 2

Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України виявив, що ІТ-сектор посідає важливе місце у економіці завдяки своїй здатності надавати високоякісні послуги, що відповідають світовим стандартам, а також здатності адаптуватися до нових вимог ринку. В умовах глобальної цифрової трансформації ІТ-сектор демонструє стійку динаміку зростання, завдяки високій якості послуг, що відповідають міжнародним стандартам, та здатності українських компаній оперативно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Високий професійний рівень фахівців, зростаючий попит на аутсорсингові послуги з боку розвинених країн, а також активна участь у транснаціональних проєктах забезпечили суттєве зростання експорту та закріплення позицій України на світовому ринку ІТ-послуг.

Було детально проаналізовано динаміку та географічну структуру зовнішньої торгівлі ІТ-послугами за період 2011–2023 років. Результати свідчать про послідовне зростання обсягів експорту з особливо вираженим приростом у 2021–2022 роках, що супроводжувалося диверсифікацією ринків збуту. Основними споживачами українських ІТ-послуг стали США, Канада,

Велика Британія та країни ЄС, тоді як торгівля з країнами СНД за цей період суттєво скоротилася. Імпорт послуг протягом аналізованого періоду залишався стабільно нижчим за експорт, хоча у 2023 році зафіксовано його помітне зростання, зумовлене підвищенням потреб у спеціалізованих цифрових рішеннях. Таким чином, тенденції зовнішньої торгівлі свідчать про поглиблення інтеграції України у глобальний ІТ-простір та поступову зміну торговельних орієнтирів у бік розвинених країн.

Одним з ключових чинників, що підсилює конкурентоспроможність українських ІТ-компаній на світовому ринку, є курсові коливання, що впливають на вартість послуг, не менш важливим є інвестиційний фактор, зокрема розвиток ІТ-інфраструктури. Узагальнюючи результати SWOT-аналізу, варто зазначити, що одними з головних факторів, які сприяють конкурентоспроможності українських ІТ-компаній на світовому ринку, є сприятливі курсові коливання, що дозволяють підтримувати привабливу ціну послуг, а також розвиток інвестицій в ІТ-інфраструктуру, який забезпечує технічну стабільність та інноваційність сектору. Додаткову перевагу становить високий рівень професійної підготовки кадрів, активна цифровізація економіки та зростання довіри з боку міжнародних замовників. Водночас галузь стикається з низкою викликів, серед яких ключовими залишаються вплив воєнних дій, відтік спеціалістів за кордон, надмірна залежність від аутсорсингової моделі та нерівномірний регіональний розвиток. Ці чинники потребують системного реагування для збереження темпів зростання та закріплення позицій України як потужного ІТ-хабу у Східній Європі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ІТ-ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ

3.1. Заходи із підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-послуг на світовому ринку

Підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-послуг на світовому ринку є однією з ключових задач, оскільки сектор інформаційних технологій є однією з найважливіших галузей економіки України. Щоб забезпечити стійке зростання в цій сфері, необхідно реалізовувати цілеспрямовані заходи, які допоможуть українським компаніям ефективніше конкурувати на міжнародній арені. В цьому контексті можна виділити кілька стратегічних напрямів, що повинні стати основою для розвитку ІТ-галузі, а саме розвиток людського капіталу, інфраструктурні інвестиції, вдосконалення законодавства та просування українських ІТ-послуг на глобальних ринках (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Стратегічні напрями для розвитку ІТ-галузі в Україні

Джерело: створено автором за [32].

Першим і, мабуть, найважливішим заходом є інвестиції в людський капітал. Сучасні виклики та стрімкий розвиток технологій вимагають від країн, що прагнуть зайняти провідні позиції в інноваційній сфері, постійної підтримки та розвитку людського ресурсу. В Україні фахівці у сфері ІТ мають великий потенціал, адже країна відома своїми сильними технічними університетами та школами, які випускають висококваліфікованих спеціалістів. Однак для того, щоб цей потенціал був повністю реалізований, необхідно постійно інвестувати у навчання та розвиток не лише нових кадрів, а й тих, хто вже працює в галузі.

Ринок ІТ надзвичайно динамічний, що означає, що технології, які вчора вважалися новітніми, сьогодні можуть втратити свою актуальність. Зокрема, мова йде про такі сфери, як штучний інтелект, великі дані, кібербезпека та блокчейн, де зміни відбуваються майже щоденно. Тому важливо забезпечувати постійне підвищення кваліфікації фахівців, щоб вони могли залишатися на вістрі технологічного прогресу. Цього можна досягти через активне співробітництво з вищими навчальними закладами та провідними освітніми платформами, які пропонують програми, спрямовані на розвиток практичних навичок у найсучасніших технологіях. Такі освітні ініціативи можуть включати онлайн-курси, спеціалізовані програми навчання на базі університетів, корпоративне навчання та сертифікаційні програми від провідних технологічних компаній.

Додатковим стимулом для розвитку людського капіталу може стати створення умов для тісної взаємодії між студентами, дослідниками та бізнесом. Однією з ефективних форм такої взаємодії можуть бути програми стажувань, що дозволять студентам застосовувати набуті знання у реальних проєктах. Крім того, спільні проєкти між університетами та компаніями дадуть змогу створювати нові рішення, які будуть орієнтовані на конкретні потреби бізнесу. У таких умовах бізнес може отримати доступ до свіжих ідей і розробок, тоді як студенти та науковці — до сучасних технологій та реальних викликів ринку.

Ще одним важливим елементом може стати створення бізнес-інкубаторів та акселераторів для стартапів. Це дозволить молодим підприємцям отримати не тільки фінансову підтримку, а й менторську допомогу, доступ до експертів галузі та можливості для швидкого виходу на ринок. Підтримка молодих талантів на ранніх етапах їхньої кар'єри дозволить Україні сформувати нову генерацію підприємців, які будуть готові створювати інноваційні продукти, що відповідають вимогам міжнародних ринків. Зокрема, це можуть бути стартапи в галузі штучного інтелекту, розробки програмного забезпечення, кібербезпеки, а також інші високотехнологічні продукти, які можуть знайти застосування не тільки на внутрішньому, але й на глобальному рівні.

Таким чином, розвиток людського капіталу є критично важливим для довгострокового економічного зростання України в сфері ІТ. Поєднання інвестицій в освіту, тісної співпраці з бізнесом, а також підтримки молодих інноваторів допоможе країні посилити свої позиції на світовій арені та стати одним із лідерів у сфері новітніх технологій [32].

Окрім людського капіталу, важливу роль відіграють інфраструктурні інвестиції, що є ключовим фактором для розвитку ІТ-сектору України та його інтеграції у світову економіку (рис. 3.2). Створення сучасної технологічної інфраструктури є невід'ємною складовою успішної діяльності ІТ-компаній, які прагнуть не лише конкурувати на внутрішньому ринку, але й виходити на міжнародну арену. Адже для того, щоб українські ІТ-компанії могли конкурувати на світовому ринку, необхідно забезпечити їм доступ до інноваційної та високопродуктивної інфраструктури, що відповідатиме вимогам часу та потребам галузі.

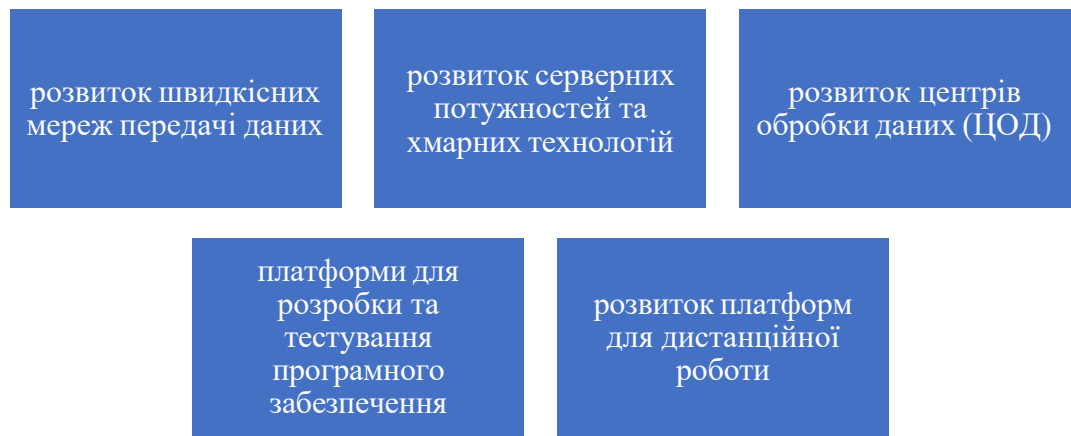

Рис. 3.2. Напрями розвитку інфраструктурних інвестицій

Джерело: створено автором за [33].

Перш за все, одним із критично важливих елементів є розвиток швидкісних мереж передачі даних. В умовах цифрової економіки ефективність обміну інформацією між користувачами та компаніями є ключовим чинником успіху. Створення потужної телекомунікаційної інфраструктури дозволить компаніям швидко передавати та отримувати великі обсяги даних, що є особливо важливим для галузей, пов'язаних із великими даними, штучним інтелектом та кібербезпекою. Це також сприятиме розширенню можливостей для дистанційної роботи та надання послуг на міжнародному рівні.

Не менш важливим є розвиток серверних потужностей та хмарних технологій. Сьогодні хмарні обчислення стали основою для багатьох бізнес-процесів у світі, дозволяючи компаніям знижувати витрати на інфраструктуру та гнучко адаптувати свої ресурси під потреби ринку. Українським ІТ-компаніям необхідно забезпечити доступ до сучасних хмарних платформ, які дозволять їм швидко масштабуватися та оперативно реагувати на зміни у попиті. Інвестиції в хмарні технології допоможуть створити потужні обчислювальні платформи для розробки, тестування та впровадження програмних рішень, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку.

Окрім хмарних рішень, також варто звернути увагу на розвиток центрів обробки даних (ЦОД), які є основою для обробки та зберігання величезних масивів інформації. Сучасні центри обробки даних повинні бути

енергоефективними, надійними та мати можливість забезпечити високий рівень безпеки, оскільки зберігання даних є одним із найважливіших аспектів для бізнесу та державних установ. Важливо, щоб ЦОДи відповідали міжнародним стандартам і були здатні надавати послуги як українським, так і іноземним компаніям, що сприятиме зростанню експорту ІТ-послуг [33].

Платформи для розробки та тестування програмного забезпечення також відіграють вирішальну роль у створенні сучасної ІТ-інфраструктури. Вони дозволяють командам швидко перевіряти свої рішення, тестувати їх на стійкість і продуктивність, що знижує ризик помилок під час впровадження продуктів на ринок. Наявність сучасних інструментів для тестування та розробки дозволяє українським компаніям створювати більш конкурентоспроможні продукти, які відповідають міжнародним стандартам.

Ще один важливий аспект — це розвиток платформ для дистанційної роботи, оскільки сучасний ІТ-бізнес усе більше залежить від можливостей організовувати ефективну роботу з віддаленими командами. Зараз, коли багато компаній перейшли на гібридні або повністю дистанційні моделі роботи, доступ до стабільних і захищених платформ для управління проектами, комунікації та співпраці стає життєво важливим. Інвестування в такі платформи сприятиме підвищенню продуктивності команд, покращенню якості виконання проєктів та розширенню можливостей для залучення талантів з усього світу.

Інфраструктурні інвестиції також допоможуть Україні посилити свою привабливість як ІТ-хабу для іноземних інвесторів та партнерів. Зокрема, створення сучасної інфраструктури дозволить залучити глобальні компанії, які будуть готові відкривати свої філії або центри розробки на території України. Це сприятиме не тільки зростанню експорту ІТ-послуг, але й створенню нових робочих місць, що позитивно вплине на економічний розвиток країни в цілому.

Таким чином, розвиток інфраструктури є одним із ключових чинників, що забезпечать довгостроковий успіх української ІТ-індустрії. Інвестиції в

мережі передачі даних, хмарні технології, центри обробки даних та платформи для розробки і тестування програмного забезпечення допоможуть українським компаніям залишатися конкурентоспроможними на світовій арені та створювати продукти, що відповідають сучасним вимогам ринку.

Значну роль у підвищенні конкурентоспроможності відіграє розвиток кібербезпеки. З огляду на те, що сучасний світ все більше залежить від цифрових технологій, кібербезпека стає одним із пріоритетів для будь-якого бізнесу. Зростаюча кількість кіберзагроз ставить перед українськими компаніями завдання забезпечення надійного захисту даних своїх клієнтів та власних інформаційних систем. Інвестиції в новітні рішення у сфері кібербезпеки дозволять не лише захистити власні системи від загроз, але й пропонувати на міжнародному ринку послуги з безпеки для інших компаній. Завдяки розвитку цієї сфери, Україна може стати центром для розробки інноваційних рішень у сфері захисту даних та інформаційних систем, що відкриє нові можливості для експорту ІТ-послуг [34].

Ще одним важливим фактором є вдосконалення законодавчої бази, яка регулює діяльність ІТ-компаній. Законодавча стабільність і чіткі правила гри є ключовими умовами для залучення інвестицій та розвитку бізнесу в Україні. На жаль, в Україні досі існує низка проблем, пов'язаних із складнощами у реєстрації компаній, надмірним податковим навантаженням та недостатнім захистом прав інтелектуальної власності. Для вирішення цих питань необхідно спростити процедури ведення бізнесу, зокрема створити умови для реєстрації компаній за спрощеними процедурами. Це дозволить молодим стартапам та підприємцям легше започатковувати власний бізнес і швидше виходити на ринок.

Податкові стимули для ІТ-бізнесу також можуть стати важливим кроком у підвищенні конкурентоспроможності. Введення пільгового режиму оподаткування для інноваційних компаній або спрощення системи звітності може полегшити діяльність ІТ-компаній та знизити адміністративне

навантаження. Це дозволить компаніям зосередитися на інноваціях та розвитку нових продуктів, а не на вирішенні бюрократичних питань.

Не менш важливим аспектом є захист прав інтелектуальної власності. ІТ-компанії часто стикаються з проблемами копіювання та нелегального використання їхніх розробок, що може негативно вплинути на їхню діяльність та прибутки. Українська правова система повинна забезпечувати дієві механізми захисту інтелектуальної власності, щоб компанії могли без побоювань інвестувати в інновації та розробляти нові продукти. У цьому контексті також важливо навчати компанії та підприємців про те, як правильно захищати свої авторські права, патенти та торгові марки на міжнародному рівні.

У контексті глобалізації ринків особливу роль відіграє маркетинг та просування українських ІТ-послуг на міжнародній арені. Успіх на світовому ринку залежить не тільки від якості продукту, але й від того, як ефективно компанія здатна себе позиціонувати та просувати. Для цього українським компаніям необхідно активно брати участь у міжнародних виставках, конференціях та інших заходах, де вони можуть презентувати свої інноваційні рішення та налагоджувати співпрацю з потенційними партнерами. Це підвищить впізнаваність українських ІТ-компаній та сприятиме формуванню довіри до них на міжнародному рівні [35]. Окрім участі у заходах, важливим є також розвиток бренду української ІТ-індустрії. Українські компанії мають об'єднувати зусилля для створення позитивного іміджу країни як центру для інновацій та високих технологій. Це може включати участь у міжнародних ініціативах, просування успішних історій українських стартапів та технологічних компаній, а також активну участь у міжнародних медіа. Спільні зусилля допоможуть створити образ України як надійного партнера у сфері технологій та ІТ-послуг.

Співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями також має велике значення. Підписання угод про співпрацю у сфері технологій з іншими державами дозволить відкрити нові можливості для українських компаній та

полегшить доступ до нових ринків. Участь України у програмах Європейського Союзу, таких як Horizon 2020, а також інших міжнародних ініціативах сприятиме залученню фінансової підтримки та доступу до передових технологій. Це допоможе українським компаніям розвиватися та вдосконалювати свої продукти, що дозволить їм конкурувати на світовому рівні.

Залучення іноземних інвесторів також відіграє важливу роль у розвитку ІТ-галузі України. Іноземні інвестори можуть не тільки забезпечити фінансову підтримку українським компаніям, але й надати доступ до міжнародних ринків, а також поділитися знаннями та досвідом у сфері управління та розвитку бізнесу. Щоб залучити іноземні інвестиції, Україна повинна створити сприятливі умови для інвесторів, включаючи захист їхніх прав, прозорість ведення бізнесу та чіткі правила гри.

Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-послуг на світовому ринку необхідно здійснити наступні заходи (рис. 3.3)

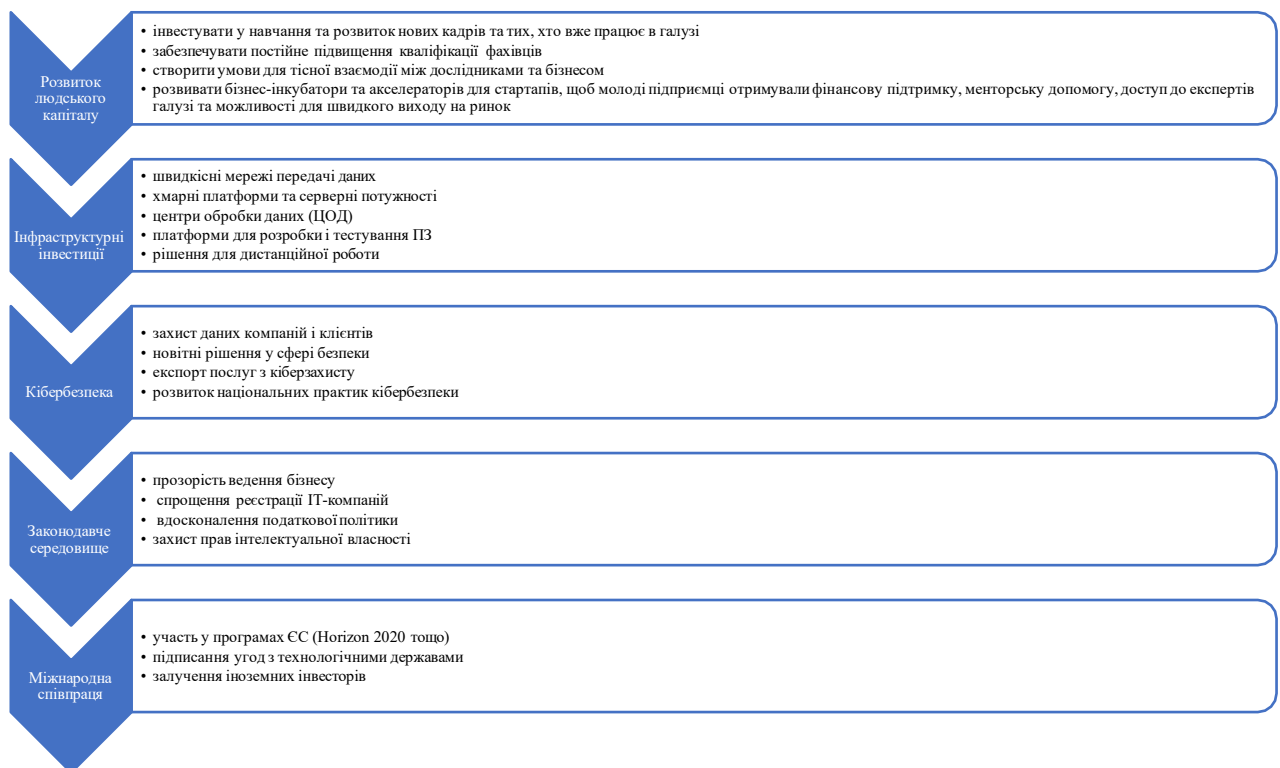

Рис. 3.3. Заходи для підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-послуг на світовому ринку

Джерело: авторська розробка

Серед головних заходів треба виокремити: впроваджувати комплексний підхід, що включає розвиток людського капіталу, інфраструктурні інвестиції, вдосконалення законодавства, просування на міжнародній арені та залучення іноземних інвесторів. Лише реалізація всіх цих заходів дозволить Україні стати конкурентоспроможною на світовій арені та зайняти лідируючі позиції у сфері інформаційних технологій.

3.2. Оцінка можливих стратегій виходу українських ІТ-компаній на міжнародні ринки

Оцінка можливих стратегій виходу українських ІТ-компаній на міжнародні ринки є важливим етапом для планування їхньої подальшої діяльності та забезпечення успішної інтеграції в глобальну економіку. У сучасному світі ІТ-галузь має величезний потенціал для зростання. За оцінками аналітиків, світовий ринок ІТ-послуг досягне \$1,3 трлн до 2025 року, і для українських компаній це відкриває величезні можливості для розширення та розвитку. Проте для ефективного використання цих можливостей необхідно чітко розуміти стратегії, які можуть бути застосовані для успішного виходу на глобальний рівень. Існує кілька ключових стратегій, кожна з яких може бути реалізована залежно від специфіки компанії, її продукту або послуги, а також поточних ринкових умов. Основними стратегіями є прямий експорт, створення спільних підприємств, відкриття офісів за кордоном, придбання іноземних компаній та залучення партнерів для стратегічного альянсу [36].

Пряма експортна стратегія є однією з найпоширеніших та найпростіших для реалізації серед українських ІТ-компаній, які прагнуть вийти на міжнародні ринки. Цей підхід полягає у продажу ІТ-продуктів або послуг безпосередньо на зовнішніх ринках без необхідності відкриття фізичних офісів чи представництв за кордоном. Відсутність потреби у фізичній присутності на ринку робить цей підхід особливо привабливим для компаній,

які хочуть мінімізувати інвестиційні витрати на початкових етапах виходу на нові ринки.

Основною перевагою цієї стратегії є низький рівень ризику та мінімальні інвестиції, оскільки компанія не витрачає значних ресурсів на створення місцевої інфраструктури, наймання персоналу чи оренду офісів у іншій країні. Цей підхід особливо ефективний для компаній, які мають обмежені ресурси або лише починають свій шлях на міжнародній арені. За оцінками експертів, понад 60% українських ІТ-компаній застосовують саме цю стратегію для виходу на ринки США та Європейського Союзу. Важливою перевагою також є можливість швидкого масштабування бізнесу, адже експортні операції дозволяють безпосередньо продавати продукти чи послуги в кілька країн одночасно, не витрачаючи час та ресурси на тривалі організаційні процеси, такі як реєстрація підприємств за кордоном. Успіх цієї стратегії багато в чому залежить від якості самого продукту або послуги, а також здатності компанії ефективно просувати свої рішення на міжнародних ринках за допомогою сучасних маркетингових інструментів. Українські ІТ-компанії, такі як *Grammarly* або *Readdle*, які вже досягли міжнародного успіху, показують, що пряма експортна стратегія може бути надзвичайно ефективною за умови, що продукт має високу якість і відповідає очікуванням закордонних користувачів. Важливими аспектами успішної експортної стратегії є також розуміння особливостей маркетингу на міжнародних ринках, включаючи адаптацію рекламних кампаній до місцевих умов та використання локальних каналів просування, таких як соціальні медіа, онлайн-платформи або спеціалізовані форуми [37].

Однак для ефективної реалізації цієї стратегії важливо також враховувати культурні та законодавчі відмінності ринків, на які планується експорт. Кожна країна має свої власні норми та вимоги щодо ведення бізнесу, що може суттєво вплинути на те, як продукт або послуга буде сприйнята на місцевому рівні. Наприклад, вимоги до захисту персональних даних у країнах Європейського Союзу регулюються Загальним регламентом захисту даних

(GDPR), і компанії, які не дотримуються цих вимог, можуть зіткнутися зі значними штрафами або обмеженням доступу до ринку. Водночас, у США можуть діяти інші норми щодо ліцензування продуктів або забезпечення відповідності програмних рішень місцевим стандартам. Також варто враховувати фактор культурних особливостей різних регіонів. Наприклад, на азійських ринках, таких як Японія або Китай, споживачі можуть мати інші очікування щодо користувацького досвіду або особливостей дизайну продукту, що також потребує відповідної адаптації. У таких випадках компанії, які використовують пряму експортну стратегію, повинні бути готові адаптувати свої продукти до місцевих потреб, щоб зберегти конкурентоспроможність. Окрім цього, важливим елементом успішної експортної стратегії є забезпечення ефективної підтримки клієнтів на міжнародному рівні. Оскільки компанії, що працюють за цим підходом, зазвичай не мають фізичної присутності на ринку, забезпечення якісної та оперативної технічної підтримки стає одним із ключових чинників успіху. Це може включати надання цілодобової підтримки клієнтам, створення локалізованих центрів підтримки, а також адаптацію інтерфейсу продукту чи платформи під мови і культурні особливості користувачів у різних країнах. Наприклад, багато успішних ІТ-компаній, що працюють за експортною моделлю, створюють багатомовні команди підтримки або використовують інструменти штучного інтелекту для обробки запитів у режимі реального часу, що дозволяє підтримувати високий рівень обслуговування клієнтів у будь-якій точці світу. Враховуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що пряма експортна стратегія є ефективною та доступною для багатьох українських ІТ-компаній, особливо на ранніх етапах їхнього розвитку. Вона дозволяє мінімізувати ризики та фінансові витрати, водночас забезпечуючи можливість швидкого виходу на нові ринки та масштабування бізнесу. Однак успішна реалізація цієї стратегії потребує детального планування, врахування культурних та законодавчих особливостей різних ринків, а також забезпечення високого рівня підтримки клієнтів на міжнародному рівні. Таким

чином, для багатьох українських ІТ-компаній пряма експортна стратегія може стати важливим кроком на шляху до глобального успіху.

Стратегія створення спільних підприємств (joint ventures) є одним із найефективніших підходів для українських ІТ-компаній, які прагнуть вийти на регульовані та конкурентоспроможні ринки, такі як США, Європейський Союз або Азія. Ця стратегія дозволяє українським компаніям долучитися до ресурсів і експертизи місцевих партнерів, що вже мають досвід роботи на конкретному ринку. Спільні підприємства не лише забезпечують швидший доступ до клієнтської бази і місцевих контактів, але й дозволяють українським компаніям отримати доступ до інноваційних технологій, регуляторної підтримки та більш глибокого розуміння місцевих ринкових умов.

За статистикою, близько 25% компаній у світі застосовують цей підхід для швидкої інтеграції у нові ринки. Такий підхід є особливо ефективним для ринків з жорсткими регуляторними вимогами, де присутність на місцевому рівні та знання місцевих законодавчих вимог є критичними для успіху. Наприклад, регуляторні вимоги в ЄС щодо захисту персональних даних, що регулюються GDPR, можуть стати серйозною перешкодою для компаній, які намагаються самостійно зайти на ринок без відповідного досвіду. У цьому контексті, наявність місцевого партнера дозволяє значно знизити ризики та підвищити шанси на успіх [38].

Окрім цього, спільні підприємства надають можливість українським ІТ-компаніям значно розширити свою клієнтську базу. Місцеві партнери вже мають усталені бізнес-контакти, що дозволяє спільному підприємству швидко розпочати діяльність і пропонувати свої послуги на нових ринках. Це дозволяє не лише економити час на побудову клієнтських відносин, але й швидше отримати відгуки від користувачів, що дає змогу оперативно адаптувати продукт або послугу під місцеві потреби. Крім того, українські ІТ-компанії можуть скористатися знаннями партнерів щодо місцевої бізнес-культури та налагодити стійкі відносини з клієнтами та партнерами.

Важливим аспектом є те, що спільні підприємства дозволяють компаніям ділитися не тільки клієнтською базою, але й витратами та ризиками. У високорегульованих галузях, таких як кібербезпека або медичні технології, вихід на ринок може потребувати значних інвестицій у сертифікації, відповідність стандартам і розробку спеціалізованих продуктів. Ділитися цими витратами з місцевим партнером допомагає знизити фінансове навантаження на обидві компанії, що може бути критичним на початкових етапах входження на новий ринок. Окрім цього, спільна відповідальність за розвиток продукту або послуги підвищує шанси на успіх, оскільки обидві сторони зацікавлені у процвітанні підприємства.

Крім суто бізнесових вигод, спільні підприємства можуть стати потужним інструментом для обміну знаннями та технологіями. Наприклад, місцевий партнер може володіти глибокими знаннями щодо ринку або володіти доступом до передових технологій, які ще не доступні в Україні. Це може стати додатковою перевагою для українських компаній, які отримують можливість використовувати ці знання та технології у своїй діяльності. Навпаки, українські компанії можуть поділитися своїми інноваціями та рішеннями, що може покращити загальну конкурентоспроможність спільного підприємства.

Проте, як і будь-який інший бізнес-підхід, стратегія створення спільних підприємств має свої ризики. Основним ризиком є потенційні конфлікти інтересів між партнерами. Оскільки у спільному підприємстві рішення ухвалюються колегіально, можуть виникати ситуації, коли інтереси однієї зі сторін не збігаються з інтересами іншої. Наприклад, місцевий партнер може віддавати перевагу певним ринковим сегментам або клієнтським групам, що може не відповідати стратегії української компанії. Такі конфлікти можуть не лише уповільнити ухвалення рішень, але й загальмувати розвиток компанії в цілому.

Ще одним важливим ризиком є складність в управлінні спільним підприємством. Партнери можуть мати різні корпоративні культури, різні

підходи до управління проєктами або вирішення конфліктів. Це може стати перешкодою для ефективного функціонування підприємства, якщо партнери не мають узгодженої стратегії щодо управління бізнесом. Окрім того, розподіл прибутку може стати джерелом напруженості, особливо якщо одній зі сторін здається, що її внесок недооцінюється або її інтереси не беруться до уваги у процесі розподілу прибутків чи інвестицій [39].

Щоб уникнути цих ризиків, важливо на початкових етапах створення спільного підприємства чітко окреслити ролі та відповідальність кожного з партнерів. Необхідно також розробити механізми вирішення конфліктів і правила ухвалення рішень, щоб мінімізувати можливість виникнення непорозумінь у майбутньому. Крім того, важливо мати прозору та чітку структуру управління, яка дозволить оперативно реагувати на виклики та зміни у ринкових умовах.

Таким чином, стратегія створення спільних підприємств є потужним інструментом для українських ІТ-компаній, які прагнуть вийти на регульовані та складні міжнародні ринки. Вона дозволяє поділити ризики, розширити клієнтську базу та отримати доступ до інноваційних технологій та місцевих ринкових знань. Проте для її успішної реалізації необхідно враховувати можливі конфлікти інтересів та управлінські виклики, а також забезпечити надійну основу для спільного розвитку та ухвалення рішень.

Відкриття власних офісів або представництв за кордоном є однією з найефективніших, але водночас найдорожчих стратегій для українських ІТ-компаній, які прагнуть зміцнити свої позиції на міжнародних ринках. Цей підхід передбачає створення фізичної присутності компанії в іноземних країнах, що дозволяє краще контролювати бізнес-процеси, розширювати присутність на нових ринках і покращувати взаємодію з місцевими клієнтами. Проте такий крок потребує значних фінансових вкладень, оскільки передбачає витрати на оренду приміщень, найм місцевого персоналу, юридичне оформлення компанії, а також адміністративні та операційні витрати.

За даними аналітиків, відкриття офісу в одній з європейських столиць може коштувати від \$500 000 до \$1 млн на рік, що робить цей підхід доступним лише для компаній, які мають стабільний дохід або шукають можливості для значного розширення на нових ринках. До таких витрат належать оренда приміщень, витрати на облаштування офісу, зарплати місцевих співробітників, податкові та юридичні витрати, а також витрати на маркетинг для підвищення впізнаваності бренду на місцевому ринку. Проте, незважаючи на високі витрати, стратегія відкриття офісів дає значні переваги, особливо для компаній, які прагнуть зміцнити свої позиції на ринках з високим рівнем конкуренції та складними регуляторними вимогами [40].

Основною перевагою відкриття офісу є можливість отримати більше контролю над операційною діяльністю на міжнародному ринку. Компанії, які мають власні представництва, можуть безпосередньо управляти всіма процесами, від маркетингу до продажів, що дозволяє швидше реагувати на зміни в ринковій ситуації та вимогах клієнтів. Наприклад, наявність офісу в країні дозволяє краще розуміти специфіку місцевого ринку, аналізувати поведінку споживачів та адаптувати свої продукти або послуги до місцевих умов. Це особливо важливо для ІТ-компаній, оскільки технологічні продукти часто потребують швидкої адаптації до змінних вимог ринку, регуляторних умов або інноваційних тенденцій.

Окрім цього, відкриття локального офісу сприяє підвищенню рівня довіри з боку клієнтів. Місцева присутність свідчить про серйозні наміри компанії та її готовність довгостроково працювати на конкретному ринку. Це особливо важливо в тих галузях, де компанії надають послуги з технічної підтримки або безпеки, оскільки клієнти часто надають перевагу компаніям, які мають фізичну присутність і можуть швидко реагувати на їхні потреби. Наявність офісу також підвищує рівень зручності для клієнтів, які можуть легко звернутися до компанії з будь-якими питаннями чи проблемами.

З точки зору комунікацій, власний офіс дозволяє компанії поліпшити взаємодію з клієнтами, партнерами та місцевими органами влади. Прямий

контакт зі споживачами дає змогу швидше вирішувати питання, що виникають у процесі співпраці, надавати оперативну підтримку та будувати довгострокові відносини з клієнтами. Близькість до ринку також дозволяє компанії брати участь у місцевих галузевих заходах, конференціях та виставках, що сприяє зміцненню бренду і пошуку нових можливостей для співпраці.

Важливо зазначити, що цей підхід є особливо ефективним для великих ІТ-компаній, які вже досягли значного успіху на міжнародному рівні та прагнуть подальшого розширення. Українські компанії *SoftServe* і *Luxoft* є чудовими прикладами успішної реалізації цієї стратегії. Відкривши офіси в Європі та Північній Америці, вони змогли значно розширити свою клієнтську базу, покращити взаємодію з клієнтами та підвищити свою конкурентоспроможність на світовій арені. Власні офіси дозволяють цим компаніям бути ближче до своїх ключових ринків, швидше реагувати на вимоги споживачів та забезпечувати високий рівень підтримки клієнтів.

Однак варто зазначити, що стратегія відкриття офісів за кордоном має свої ризики та виклики. Окрім високих фінансових витрат, компанія повинна мати чітке розуміння місцевого законодавства, бізнес-процедур і регуляторних вимог. Наприклад, ринки ЄС і США мають суворі вимоги щодо захисту даних і конфіденційності, тому компаніям необхідно забезпечити відповідність своїх продуктів та послуг місцевим законам, щоб уникнути штрафів або обмежень у роботі [40].

Ще одним викликом є управління персоналом та культурними відмінностями. Наймання місцевих співробітників може бути складним завданням, оскільки компанії потрібно знайти фахівців, які розуміють специфіку ринку і можуть ефективно представляти компанію в новій країні. Окрім того, культурні відмінності можуть вплинути на стиль ведення бізнесу та комунікацію з клієнтами, тому важливо мати глибоке розуміння місцевих звичаїв і норм.

Для успішної реалізації цієї стратегії українським ІТ-компаніям необхідно не лише мати фінансові ресурси, але й розробити детальний план виходу на ринок, який враховуватиме всі можливі ризики та виклики. Важливим аспектом є також пошук правильних партнерів на місцевому рівні, які допоможуть з адаптацією до ринку та підтримкою бізнесу на початкових етапах. Це може бути співпраця з місцевими агентствами, асоціаціями або консалтинговими компаніями, що спеціалізуються на допомозі іноземним компаніям у виході на нові ринки.

Таким чином, стратегія відкриття власних офісів або представництв за кордоном є потужним інструментом для розширення бізнесу українських ІТ-компаній, проте вона потребує ретельного планування та значних ресурсів. Вона надає компаніям більше контролю над їхньою діяльністю, підвищує рівень довіри з боку клієнтів та поліпшує комунікацію, що є ключовими факторами успіху на міжнародних ринках. Водночас, для успішної реалізації цієї стратегії необхідно враховувати місцеві регуляторні вимоги, культурні відмінності та потреби клієнтів, що допоможе уникнути можливих ризиків і досягти успіху на нових ринках.

Придбання іноземних компаній є однією з найдинамічніших стратегій виходу на міжнародні ринки, яка дозволяє українським ІТ-компаніям значно прискорити свій розвиток та забезпечити доступ до нових можливостей. Такий підхід забезпечує одразу кілька стратегічних переваг. Він дозволяє не лише швидко розширити свою присутність на нових ринках, але й отримати доступ до вже готових клієнтських баз, передових технологій та інфраструктури, а також до налагоджених бізнес-процесів, що є важливим фактором для прискореного зростання.

Злиття та поглинання (M&A, mergers and acquisitions) дозволяють українським компаніям уникнути тривалого процесу побудови репутації та адаптації до нових ринків. За допомогою придбання іноземної компанії, що вже добре зарекомендувала себе в конкретній країні чи регіоні, українська ІТ-компанія може майже миттєво зайняти вигідні позиції, отримати доступ до

нових сегментів ринку, а також скористатися мережею контактів та партнерських відносин. Це може бути особливо корисним для виходу на ринки з високою конкуренцією, де створення власної інфраструктури з нуля може бути занадто повільним або дорогим процесом.

Окрім цього, придбання іноземних компаній дозволяє отримати доступ до нових технологічних рішень, які вже пройшли випробування на ринку та користуються попитом у споживачів. Для українських ІТ-компаній це означає можливість інтеграції цих технологій у свої продукти або сервіси, що може підвищити їхню конкурентоспроможність. Наприклад, придбання компанії, що спеціалізується на штучному інтелекті чи кібербезпеці, може дати доступ до інноваційних розробок, які значно розширяють можливості українського бізнесу та дозволять йому пропонувати нові продукти на ринку.

За даними досліджень, угоди зі злиття та поглинання можуть збільшити частку ринку компанії на 30–40% протягом перших кількох років після завершення угоди. Це досягається за рахунок поєднання ресурсів двох компаній, синергетичного ефекту, а також можливості швидкого доступу до нових клієнтів і ринків. Для українських ІТ-компаній це може означати не тільки розширення присутності на міжнародних ринках, але й зміцнення позицій у стратегічно важливих регіонах, таких як Північна Америка, Європа чи Азія [41].

Одним із важливих аспектів придбання є також можливість поліпшення бізнес-процесів. Інтеграція іноземної компанії часто супроводжується вдосконаленням внутрішніх процесів завдяки кращому управлінню, більш ефективній організації роботи та доступу до нових методик. Це може включати впровадження нових стандартів управління проектами, модернізацію систем контролю якості чи навіть запровадження інноваційних підходів до розробки продуктів і надання послуг.

Однак придбання іноземних компаній має і свої виклики, які не варто недооцінювати. Одним з основних ризиків є складність інтеграції придбаної компанії в уже існуючу структуру бізнесу. Поєднання двох різних

корпоративних культур може викликати конфлікти та проблеми з управлінням. Особливо це стосується компаній, які працюють у різних регіонах з різними менталітетами та підходами до ведення бізнесу. Наприклад, придбання компанії у США може вимагати адаптації до більш конкурентного середовища та більш агресивних бізнес-стратегій, тоді як у Європі можуть домінувати більш консервативні та регламентовані підходи.

Крім того, інтеграція компанії часто є складним і витратним процесом, що потребує значних інвестицій у реструктуризацію бізнесу, адаптацію систем управління та можливого переоснащення технічної інфраструктури. Іноді інтеграційний процес може затягнутися, що може призвести до втрати ефективності на початкових етапах після угоди. Наприклад, об'єднання ІТ-компаній може вимагати інтеграції різних програмних платформ та систем управління даними, що вимагає значних технічних ресурсів та часу.

Ще одним значним ризиком є те, що придбання не завжди гарантує успіх. Наприклад, придбана компанія може не відповідати очікуванням щодо фінансових результатів або її продукти можуть втратити актуальність через швидкі зміни в галузі ІТ. У таких випадках, угода може стати не лише невигідною, але й збитковою для компанії, що поглинула, оскільки вона витратить значні ресурси на підтримку бізнесу, який виявився нерентабельним або невідповідним до ринкових вимог.

Незважаючи на ці ризики, багато компаній продовжують використовувати стратегію придбання іноземних компаній для швидкого зростання та розширення своєї присутності на нових ринках. Успішні приклади таких угод демонструють, що за умов належної підготовки, ретельної оцінки придбаної компанії та чіткого плану інтеграції, цей підхід може бути дуже вигідним і допомогти українським ІТ-компаніям не лише закріпитися на міжнародному ринку, але й стати значними гравцями на світовій арені.

Ключем до успішного придбання є проведення глибокого аналізу компанії, що поглинається. Це включає аналіз її фінансового стану,

технологічних рішень, клієнтської бази, корпоративної культури та перспектив розвитку. Окрім цього, необхідно розробити детальний план інтеграції, що враховує всі можливі ризики та виклики, з якими може зіткнутися компанія під час об'єднання. Для мінімізації ризиків також рекомендується залучати досвідчених консультантів з M&A, які можуть допомогти у проведенні угоди та забезпеченні її успішної реалізації.

Таким чином, стратегія придбання іноземних компаній є потужним інструментом для швидкого виходу на нові ринки, який може забезпечити українським IT-компаніям доступ до нових клієнтів, технологій і ресурсів. Проте цей підхід потребує ретельного планування, детального аналізу та готовності до можливих ризиків, пов'язаних з інтеграцією компаній. За умов належної підготовки, придбання може стати ключовим кроком до глобального успіху та значного розширення присутності на міжнародному ринку.

Стратегічні альянси з іноземними партнерами є однією з найбільш перспективних стратегій для українських IT-компаній, що прагнуть вийти на міжнародні ринки та посилити свої позиції на світовій арені. Ця стратегія дозволяє українським компаніям отримати доступ до нових технологій, ринків та ресурсів, а також зменшити ризики, пов'язані з самостійним виходом на глобальні ринки. За оцінками експертів, близько 40% світових компаній активно використовують стратегічні альянси для розвитку своїх технологій та спільних проектів, і це число постійно зростає завдяки високій ефективності такого підходу.

Основна перевага стратегічних альянсів полягає в можливості поділу ризиків між партнерами. Кожен учасник альянсу вносить свій внесок у спільний проект, що дозволяє значно зменшити фінансове та операційне навантаження на обидві сторони. Наприклад, для української IT-компанії альянс з великою міжнародною корпорацією може означати доступ до нових технологій, ресурсів та досвіду, які могли б бути недосяжними при самостійному виході на ринок. Це також може допомогти зменшити витрати

на дослідження і розробки, адже партнери можуть спільно працювати над створенням нових продуктів або вдосконаленням існуючих рішень.

У випадку з українськими ІТ-компаніями стратегічні альянси можуть стати ефективним засобом для прискорення розвитку та збільшення ринкової частки. Українські компанії можуть укласти альянси з великими міжнародними корпораціями, які мають сильні позиції на світових ринках, що дозволить їм швидко інтегруватися в глобальні мережі. Наприклад, партнерство з корпораціями, що працюють у сфері хмарних обчислень, штучного інтелекту чи кібербезпеки, може значно прискорити впровадження нових рішень на ринок і підвищити конкурентоспроможність українських ІТ-компаній.

Одним із яскравих прикладів ефективності стратегічних альянсів є співпраця компаній з різних країн у рамках розвитку технологій штучного інтелекту (AI) та великих даних (Big Data). Українські компанії, які працюють у цих галузях, можуть отримати доступ до передових досліджень та інноваційних технологій завдяки партнерству з великими гравцями на світовому ринку. Такі альянси дозволяють об'єднувати зусилля у сфері розробки нових рішень, а також швидше виводити їх на міжнародні ринки. Спільна робота над дослідженнями та розробками дає змогу поділити витрати на ці процеси, що знижує фінансове навантаження на кожного з партнерів.

Окрім цього, стратегічні альянси відкривають можливості для спільного використання технологічних ресурсів, інфраструктури та інтелектуальної власності. Наприклад, українські ІТ-компанії можуть укласти угоди з іноземними партнерами для спільного використання серверних потужностей, хмарних платформ або центрів обробки даних, що дозволить знизити витрати на створення власної інфраструктури. Така співпраця є особливо важливою для невеликих компаній або стартапів, які не мають достатніх фінансових ресурсів для самостійного будівництва масштабних технологічних платформ [42].

Ще однією важливою перевагою стратегічних альянсів є доступ до нових ринків. Часто міжнародні компанії, з якими укладаються альянси, вже мають розвинену мережу контактів та клієнтів у різних країнах. Це дає можливість українським ІТ-компаніям швидко вийти на нові ринки, використовуючи репутацію та ресурси своїх партнерів. Альянси можуть включати спільні маркетингові кампанії, участь у міжнародних виставках, форумах або конференціях, що значно полегшує процес завоювання нових клієнтів і партнерів.

Крім того, стратегічні альянси дозволяють компаніям розподіляти бізнес-ризик, пов'язані з виходом на нові ринки, адже відповідальність за успіх проекту лежить не лише на одній компанії. Наприклад, якщо українська ІТ-компанія стикається з ризиками, пов'язаними з юридичними бар'єрами або культурними відмінностями на новому ринку, її міжнародний партнер може взяти на себе відповідальність за подолання цих труднощів завдяки своїм знанням місцевих умов та законодавства. Це дає змогу українським компаніям сконцентруватися на своїх основних компетенціях, водночас знижуючи загальні ризики ведення бізнесу.

Проте, незважаючи на значні переваги, стратегічні альянси мають і свої виклики. Одним із головних ризиків є можливість виникнення конфліктів інтересів між партнерами. В умовах спільного володіння проектом або технологіями можуть виникати ситуації, коли одна сторона бажає змінити стратегію, в той час як інша сторона може мати інші погляди. Це може уповільнити процес ухвалення рішень і навіть призвести до розриву альянсу, якщо конфлікт не буде вирішено належним чином.

Ще одним важливим викликом є управління ресурсами та прибутками. У стратегічних альянсах важливо чітко окреслити розподіл обов'язків і ресурсів, а також домовитися про справедливий розподіл прибутків. Неврегульовані фінансові аспекти можуть стати причиною конфліктів і неефективної співпраці, тому важливо на початкових етапах укладення альянсу розробити чіткі умови співпраці.

З метою уникнення цих ризиків компанії повинні проводити ретельний аналіз потенційних партнерів та укласти детальні угоди, що включають механізми вирішення конфліктів, правила ухвалення рішень та прозору систему управління ресурсами. Залучення юридичних консультантів для розробки договорів про стратегічний альянс є важливим кроком для забезпечення успішної співпраці.

Таким чином, стратегічні альянси з іноземними партнерами є потужним інструментом для українських ІТ-компаній, які прагнуть розширити свій бізнес на міжнародних ринках. Вони дозволяють поділити ризики, зменшити витрати на дослідження та розробки, отримати доступ до нових технологій і ринків, а також швидше інтегруватися у світову економіку. Проте для успішної реалізації цієї стратегії необхідно мати чітке розуміння умов співпраці, правильно обирати партнерів і забезпечувати ефективне управління альянсом [43].

Таким чином, можна оцінити позитивні та негативні риси, пов'язані із вибором та реалізацією кожної із описаних стратегій (табл. 3.1.)

Підсумовуючи, українські ІТ-компанії мають широкий спектр можливих стратегій для виходу на міжнародні ринки. Кожна з цих стратегій має свої переваги та недоліки, і вибір залежить від ресурсних можливостей компанії, специфіки ринку, на який планується вихід, а також рівня конкуренції та регуляторних умов. Пряма експортна стратегія підходить для компаній, які бажають мінімізувати ризики, але вона вимагає ефективної маркетингової стратегії. Спільні підприємства та стратегічні альянси дозволяють поділити ризики та отримати доступ до ресурсів місцевих партнерів, але можуть створювати управлінські виклики. Відкриття офісів або придбання іноземних компаній дають більше контролю над діяльністю на ринку, але потребують значних інвестицій та зусиль.

Таблиця 3.1.

Порівняння основних стратегій виходу на зовнішні ринки українських підприємств галузі IT-послуг

Назва стратегії	Основні позитивні риси	Основні складнощі реалізації
Пряма експортна стратегія	Мінімальні інвестиції, швидке масштабування, гнучкість	Необхідність адаптації продукту, маркетингові витрати, потреба в ефективній підтримці клієнтів
Створення спільних підприємств	Доступ до ресурсів і клієнтської бази партнера, зменшення ризиків, підтримка локальної присутності	Можливі конфлікти інтересів, складність координації, різниця в корпоративних культурах
Відкриття офісів за кордоном	Контроль над процесами, підвищення довіри клієнтів, постійна присутність на ринку	Високі витрати, юридичні та податкові бар'єри, управлінські складнощі
Придбання іноземних компаній	Швидкий доступ до ринку, технологій, клієнтів, налагодженої інфраструктури	Ризики складної інтеграції, висока вартість угоди, потенційні невиправдані очікування
Стратегічні альянси	Спільне використання ресурсів, поділ ризиків, швидкий вихід на ринок, доступ до технологій	Конфлікти інтересів, складність управління прибутком і ресурсами, ризики залежності від партнера

Джерело : авторська розробка

Вибір оптимальної стратегії залежить від довгострокових цілей компанії та її готовності до ризиків і інвестицій у свій розвиток на міжнародному рівні.

3.3. Прогноз розвитку зовнішньої торгівлі IT-послугами України на середньо- та довгострокову перспективу

Прогноз розвитку зовнішньої торгівлі IT-послугами України на середньо- та довгострокову перспективу вимагає врахування широкого спектра економічних, політичних та технологічних факторів, які можуть вплинути на динаміку цього сектору. Українська IT-галузь вже сьогодні є однією з найбільш швидкозростаючих частин економіки країни, і її розвиток пов'язаний із глобальними технологічними трендами, що стимулює позитивні

очікування на майбутнє. Для правильного прогнозування необхідно розглянути можливі сценарії розвитку експорту українських ІТ-послуг, взявши до уваги як внутрішні, так і зовнішні чинники, що впливають на обсяги та якість надаваних послуг.

На середньострокову перспективу, яка охоплює наступні 3-5 років, очікується стійке зростання експорту українських ІТ-послуг (рис.3.4), що зумовлене кількома ключовими факторами.

По-перше, Україна вже здобула репутацію надійного аутсорсингового хабу з висококваліфікованими фахівцями та відносно низькими витратами на робочу силу порівняно з країнами Європейського Союзу чи Північної Америки. Згідно з даними, понад 50% українських ІТ-компаній працюють з клієнтами з цих регіонів, і очікується, що цей показник продовжуватиме зростати. Такі країни, як США, Велика Британія та Німеччина, залишаються одними з найбільших споживачів українських ІТ-послуг завдяки попиту на високоякісні розробки за конкурентною ціною.

Рис. 3.4. Середньостроковий прогноз зростання експорту ІТ-послуг України (2024-2028)

Джерело: створено автором за [44].

По-друге, світовий попит на аутсорсингові ІТ-послуги стабільно зростає, оскільки компанії по всьому світу продовжують шукати шляхи для оптимізації своїх витрат та підвищення ефективності. Аутсорсинг дозволяє міжнародним компаніям зменшити витрати на внутрішні ІТ-відділи та фокусуватися на

ключових аспектах свого бізнесу, передаючи технічні завдання зовнішнім партнерам. Українські ІТ-компанії, з огляду на їхні сильні позиції у сферах розробки програмного забезпечення, кібербезпеки та хмарних рішень, матимуть всі шанси скористатися цією тенденцією для подальшого зростання.

Зростання попиту на технологічні рішення у сферах штучного інтелекту, великих даних, блокчейну та автоматизації також сприятиме розширенню ринків для українських ІТ-компаній. Українські фахівці вже займають помітні позиції у розробці рішень на основі цих технологій, що дозволить їм збільшити свою частку на глобальному ринку. За прогнозами, на середньострокову перспективу українські компанії активно розширюватимуть свою присутність на нових ринках, зокрема в Азії та Латинській Америці, де також зростає попит на ІТ-послуги.

Важливим фактором, що сприятиме розвитку ІТ-галузі України на середньострокову перспективу, є швидке поширення віддаленої роботи. Багато міжнародних компаній адаптуються до нової реальності, де віддалені команди стають стандартом, і українські ІТ-фахівці, які добре володіють англійською мовою та мають високий рівень технічної експертизи, можуть легко інтегруватися у міжнародні проекти. Це відкриває нові можливості для українських ІТ-компаній, особливо в сегменті аутсорсингу та аутстафінгу.

Однак не варто забувати і про можливі виклики. Політична нестабільність та економічні проблеми можуть негативно вплинути на довіру з боку іноземних партнерів, що може уповільнити зростання експорту ІТ-послуг. Відсутність належної інфраструктури та реформи у сфері оподаткування також можуть обмежити потенціал галузі. Важливим кроком для уряду стане забезпечення сприятливого бізнес-клімату, зокрема через надання податкових пільг для ІТ-компаній та вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності [44].

На довгострокову перспективу, яка охоплює наступні 10-15 років, розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України залежатиме від здатності

галузі адаптуватися до швидких змін у світовій технологічній індустрії (рис. 3.5).

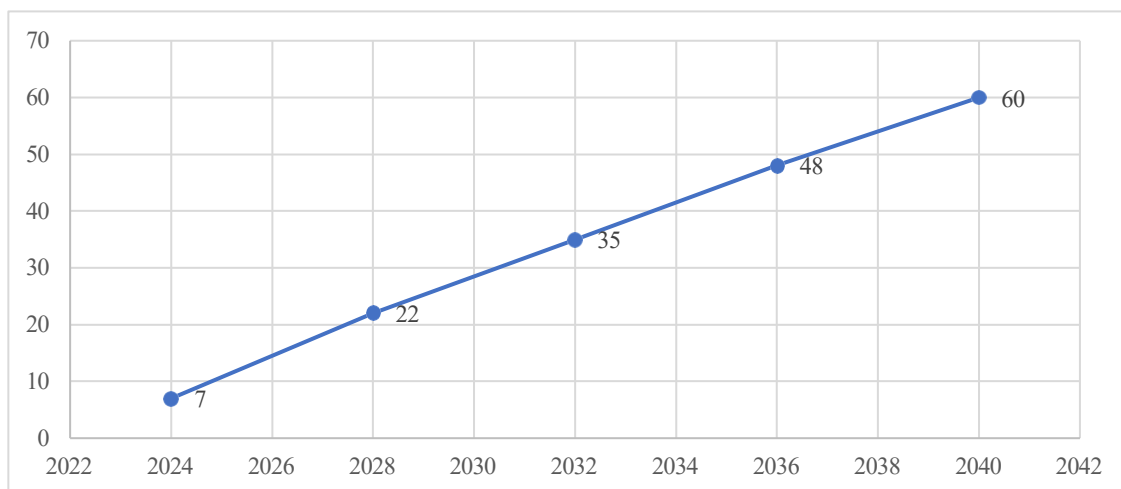

Рис. 3.5. Довгостроковий прогноз зростання експорту ІТ-послуг України (2024-2040)

Джерело: створено автором за [45].

Світова ІТ-індустрія поступово переходить до більш складних технологічних рішень, таких як штучний інтелект, інтернет речей, квантові обчислення та автоматизація. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними, українським ІТ-компаніям необхідно інвестувати у наукові дослідження та розробки (R&D), а також створювати власні інноваційні продукти.

Одним із ключових напрямків розвитку на довгострокову перспективу стане зменшення залежності від аутсорсингових послуг та активний розвиток власних програмних продуктів. Українські компанії, що зможуть створити високоякісні рішення у сфері фінансових технологій (FinTech), агротехнологій (AgriTech) та охорони здоров'я (HealthTech), зможуть зміцнити свої позиції на світовому ринку. Крім того, передбачається, що до 2030-х років значно зросте попит на рішення у сфері кібербезпеки, оскільки світова цифрова економіка продовжуватиме зростати, а ризики, пов'язані з кіберзлочинністю, ставатимуть все більш загрозливими.

Важливу роль у довгостроковому розвитку ІТ-галузі України також відіграватиме державна політика. Успішна інтеграція України до глобальної

економіки та підписання нових угод про вільну торгівлю з країнами ЄС, Північної Америки та Азії допоможуть українським компаніям знизити бар'єри для виходу на нові ринки. Особливо важливою буде участь у міжнародних ініціативах у сфері інновацій та технологій, що дасть можливість українським компаніям отримати доступ до передових технологій та інвестицій.

Окрім цього, держава має забезпечити сприятливі умови для розвитку стартапів та інноваційних компаній. Важливим фактором стане створення нових R&D центрів, а також підтримка венчурного фінансування для молодих компаній, що прагнуть розвивати інноваційні продукти [45].

Отже, прогноз розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України на середньо- та довгострокову перспективу є оптимістичним, за умови збереження економічної та політичної стабільності, а також впровадження необхідних реформ для підтримки розвитку галузі. На цьому шляху важливо враховувати як зовнішні, так і внутрішні чинники, які впливатимуть на обсяги експорту, конкурентоспроможність українських ІТ-компаній і можливості для залучення іноземних інвестицій. Зростання попиту на технологічні рішення, пов'язані зі штучним інтелектом, автоматизацією, кібербезпекою та хмарними сервісами, відкриває широкі можливості для експорту ІТ-послуг з України.

Висновок до розділу 3

У цьому розділі було розглянуто ключові напрями удосконалення зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України та визначено перспективи подальшого розвитку цієї галузі. Українська ІТ-індустрія вже зайняла міцні позиції на світовому ринку аутсорсингових послуг, проте для збереження та підвищення конкурентоспроможності необхідні подальші кроки щодо зміцнення цього сектору.

Серед основних заходів підвищення конкурентоспроможності української ІТ-індустрії можна виокремити розвиток сучасної телекомунікаційної інфраструктури, інвестиції в хмарні технології та центри

обробки даних, посилення кібербезпеки, вдосконалення законодавчої бази, захист прав інтелектуальної власності, підтримку людського капіталу, а також активне просування українських ІТ-послуг на міжнародних ринках. Важливу роль відіграє також залучення іноземних інвестицій і розширення міжнародної співпраці, що сприяє інтеграції України в глобальні цифрові ланцюги.

Серед ключових напрямків удосконалення зовнішньої торгівлі ІТ-послугами є вибір ефективної стратегії виходу на міжнародні ринки. Стратегія прямого експорту дозволяє з мінімальними витратами реалізовувати послуги на зовнішніх ринках і швидко масштабувати бізнес, однак її складність полягає у необхідності адаптації продуктів до локальних вимог та забезпеченні якісної підтримки клієнтів. Створення спільних підприємств забезпечує доступ до локальної клієнтської бази та зниження ризиків, але може супроводжуватися конфліктами інтересів і різницею в корпоративних культурах. Відкриття офісів за кордоном сприяє зміцненню ринкової позиції та довіри з боку партнерів, проте вимагає значних фінансових і управлінських ресурсів. Придбання іноземних компаній дозволяє швидко зайти на нові ринки та отримати доступ до готової інфраструктури і клієнтів, однак потребує детального аналізу й ефективної інтеграції. Стратегічні альянси відкривають широкі можливості для поділу ризиків, спільного використання технологій та швидкого доступу до нових ринків, хоча потребують чіткого управління партнерством і уникнення конфліктів.

Середньострокові перспективи вказують на стійке зростання експорту ІТ-послуг завдяки збільшенню попиту на аутсорсинг з боку розвинених країн Європи та Північної Америки, що дозволить українським компаніям диверсифікувати свої доходи і знизити залежність від традиційних ринків. На довгострокову перспективу важливою стане трансформація української ІТ-індустрії з аутсорсингового хабу на глобального гравця у сфері інноваційних розробок та власних ІТ-продуктів, для чого необхідні інвестиції в науково-дослідницькі проекти, розвиток стартапів, підвищення рівня технологічної

освіти та сприятлива державна політика щодо інновацій та захисту прав інтелектуальної власності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було досліджено теоретичні, аналітичні та практичні аспекти зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України. Основною метою дослідження було виявлення сучасних тенденцій розвитку цього сектору, аналіз ключових факторів, що впливають на зовнішню торгівлю ІТ-послугами, а також визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-компаній на світовому ринку.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи функціонування ринку ІТ-послуг, його місце в класифікації послуг відповідно до міжнародних стандартів (GATS, BOP), а також вплив цифровізації на структуру світової економіки. ІТ-послуги визнано ключовим драйвером модернізації виробництва, розвитку електронної комерції, телемедицини, фінтеху та державного управління.

Було визначено, що міжнародна торгівля ІТ-послугами має низку характерних рис: надзвичайна швидкість технологічних змін, висока чутливість до регуляторного середовища, залежність від кваліфікаційного рівня працівників і високий ступінь глобальної конкуренції. Аналіз також показав, що споживання ІТ-послуг все більше переходить у модель "as-a-service", що зумовлює нові виклики для регуляторів та експортерів.

Розглянуто міжнародно-правову базу регулювання зовнішньої торгівлі ІТ-послугами, зокрема вимоги щодо захисту персональних даних (GDPR), електронної комерції, авторських прав та транскордонного передавання інформації. Особливу увагу приділено ролі міжнародних угод, таких як Угода СОТ про торгівлю послугами (GATS), та зобов'язанням України в межах Угоди про асоціацію з ЄС.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проведено глибокий і всебічний аналіз сучасного стану ІТ-сектора в Україні та ключових тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами. Окреслено важливість цієї галузі для національної економіки в умовах цифровізації та трансформації

глобальних ринків. ІТ-сектор набув стратегічного значення, перетворившись із вузькоспеціалізованої сфери на потужний драйвер економічного зростання, джерело валютних надходжень і одну з найбільш адаптивних галузей у період криз. У структурі валового внутрішнього продукту України частка галузі «Інформація та телекомунікації» зростає з 2,5% у 2016 році до 4% у 2021 році, що свідчить про суттєве посилення її позицій у національному виробництві. Окрім зростання внеску до ВВП, ІТ-галузь демонструє високий рівень експортної орієнтації, що формує стійкий позитивний вплив на платіжний баланс країни.

Україна суттєво покращила свої позиції у міжнародних рейтингах, зокрема у Global Services Location Index, де оцінюється привабливість країн для розміщення офшорних сервісів. Це стало результатом сукупної дії чинників, таких як високий рівень технічної освіти, значна кількість сертифікованих ІТ-спеціалістів, конкурентна вартість послуг, зростання креативних індустрій, а також адаптація інфраструктури до міжнародних стандартів. У рейтингу SkillValue українські розробники стабільно входять до десятки найсильніших у світі за рівнем технічних знань і продуктивності.

Проаналізовано динаміки експорту та імпорту ІТ-послуг: обсяг експорту комп'ютерних послуг у 2021 році перевищив 6,8 млрд дол. США, що у 8 разів більше порівняно з 2011 роком. Географічна структура експорту змінилася: якщо у 2011 році переважали Росія, СНД, то у 2023 головними партнерами стали США, Велика Британія, Німеччина, Польща та Нідерланди. Імпорт також збільшився, зокрема з США, Ізраїлю, Німеччини, у зв'язку з активним використанням хмарних рішень, інструментів ІІІ та CRM-платформ.

Досліджено основні фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами, серед яких — макроекономічна стабільність, воєнні ризики, ділове середовище, відтік кадрів, вартість послуг, доступ до ринку капіталу. Зроблено також SWOT-аналіз: сильними сторонами галузі є людський капітал, міжнародна інтеграція та гнучкість компаній; слабкими — домінування аутсорсингу, залежність від іноземних замовлень і слабка інфраструктура;

можливостями — розробка власного продукту, стратегічні альянси, експансія на нові ринки; загрозами — конкуренція з Азією, регуляторні обмеження, нестабільність.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи здійснено комплексний розгляд перспектив розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України та сформульовано стратегічні напрями її удосконалення з урахуванням внутрішніх ресурсів, глобальних трендів і структурних викликів. На основі попереднього аналізу динаміки галузі, її конкурентних переваг і загроз було розроблено низку практичних рекомендацій, спрямованих на посилення міжнародної конкурентоспроможності українських ІТ-компаній. Основний акцент зроблено на переході від моделі, що базується на експорті аутсорсингових послуг, до більш стійкої й перспективної моделі створення власних технологічних продуктів із високою доданою вартістю. Особливу роль у цьому процесі відіграє інфраструктурна модернізація, яка передбачає створення сприятливих умов для стабільної роботи ІТ-компаній в умовах війни та післявоєнної трансформації. До таких рішень належать розбудова сучасних телекомунікаційних мереж, впровадження хмарних рішень і платформ для зберігання даних, модернізація дата-центрів, посилення систем кібербезпеки та створення цифрових платформ для ефективної дистанційної співпраці, що є критично важливим у сучасному розподіленому середовищі праці.

Крім інфраструктурного вектора, важливою умовою розвитку експорту ІТ-послуг є вдосконалення нормативно-правового середовища. Зокрема, актуальним є розширення режимів пільгового оподаткування для експортно-орієнтованих ІТ-компаній, зокрема в межах спеціального правового режиму «Дія.City», а також створення ефективного механізму захисту прав інтелектуальної власності. Запровадження більш прозорих і зручних умов для реєстрації стартапів, залучення інвесторів і отримання грантів сприятиме зростанню підприємницької активності в галузі. Усі ці заходи спрямовані на

створення стабільного, привабливого і конкурентоспроможного середовища для розвитку як малих, так і великих ІТ-компаній на міжнародному ринку.

У межах розділу розглянуто і проаналізовано стратегії виходу українських ІТ-компаній на зовнішні ринки. Кожна з них має свої особливості залежно від рівня ризику, потреби в інвестиціях і бажаного ефекту. Прямий експорт розглядається як базова стратегія, яка дозволяє компаніям швидко та з мінімальними витратами розпочати міжнародну діяльність. Створення спільних підприємств дає змогу отримати доступ до локальних ринків та інфраструктури, однак передбачає потребу у врегулюванні партнерських відносин. Відкриття представництв і філій дозволяє досягти глибшої інтеграції та закріплення бренду на цільовому ринку, проте потребує значних фінансових і управлінських ресурсів. Злиття та поглинання як стратегія швидкого розширення дозволяють швидко зайняти нішу на ринку, однак супроводжуються ризиками складної інтеграції систем і команд. Стратегічні альянси відкривають можливості для спільного використання ресурсів і обміну знаннями, проте вимагають високої взаємної довіри та ефективної координації. Усі ці стратегії можуть бути комбіновані залежно від цілей компанії, її ресурсної бази та особливостей цільових ринків.

Завершальний блок розділу присвячено прогнозуванню розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України в середньостроковій та довгостроковій перспективах. На середньостроковому горизонті зростання експорту ІТ-послуг очікується внаслідок стійкого попиту на аутсорсинг із боку розвинених країн, розширення ринків збуту в Європі, Північній Америці, Азії, а також подальшої діджиталізації глобальної економіки. Посилення компетенцій українських спеціалістів, зростання рівня англomовності, а також здатність працювати в гнучкому режимі дозволять зберігати високу конкурентну перевагу. У довгостроковій перспективі стратегічною метою стає зміна фокусу з надання сервісних послуг на створення власних технологічних рішень, інноваційних ІТ-продуктів та екосистем. Це забезпечить Україні не лише стабільні валютні надходження, а й сформує репутацію потужного

гравця на глобальному ринку інновацій, підвищить технологічну суверенність країни та сприятиме сталому економічному розвитку на основі знань і креативного капіталу. У підсумку, запропоновані у третьому розділі шляхи вдосконалення зовнішньої торгівлі ІТ-послугами України є системною основою для довготривалої стратегії інтеграції у глобальну цифрову економіку та посилення ролі держави як експортера високих технологій.

Для досягнення максимального результату українським ІТ-компаніям необхідно активніше інвестувати у розвиток власних інноваційних рішень, розширювати експортні ринки та вдосконалювати правове середовище для забезпечення стабільного розвитку галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Портер М. Конкурентна перевага: як досягти високого результату та забезпечити його збереження / М. Портер ; пер. з англ. О. Горбенка. – К. : Основи, 2005. – 590 с.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития : исследование прибыли, капитала, кредита, процента и цикла / Й. А. Шумпетер ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
3. Омайє К. Мислення у масштабах світу. Стратегії успіху у міжнародному бізнесі / К. Омайє ; пер. з англ. – К. : Основи, 2001. – 320 с.
4. Лисенко В. ІТ-індустрія України в умовах цифрової трансформації економіки: виклики та перспективи / В. Лисенко // Економіка і прогнозування. – 2021. – № 2. – С. 45–54.
5. Котляревська О. Інституційне забезпечення експорту ІТ-послуг в Україні / О. Котляревська // Бізнес Інформ. – 2020. – № 12. – С. 89–94.
6. Руденко Л. Просторові аспекти розвитку ІТ-сфери в Україні / Л. Руденко // Регіональна економіка. – 2022. – № 3. – С. 102–110.
7. Ахмедов Р.А. Особливості правового регулювання міжнародної торгівлі ІТ-послугами // Вісник Одеської юридичної академії. — 2021. — № 7. — С. 33–40.
8. Балашов В.М. Інформаційні технології у світовій економіці. — Київ: Либідь, 2020. — 356 с.
9. Бондаренко Л.С., Іванова О.М. Економічна сутність ІТ-послуг у глобальній економіці // Економічний аналіз. — 2019. — Т. 29, № 3. — С. 47–54.
10. Власенко П.О. Розвиток зовнішньої торгівлі ІТ-послугами в умовах цифрової трансформації // Міжнародна економіка. — 2020. — № 2. — С. 29–36.
11. Гончарова Н.М., Ковальова І.В. Роль міжнародних ІТ-послуг в сучасній економіці // Фінанси України. — 2022. — № 10. — С. 15–22.

12. Дудар А.В. Экспорт IT-услуг як основа розвитку інформаційної економіки // Журнал економічних досліджень. — 2020. — № 12. — С. 71–79.
13. Зайцев С.П., Малик Ю.В. Фактори, що впливають на розвиток міжнародної торгівлі IT-услугами // Стратегія розвитку економіки. — 2021. — № 1. — С. 66–72.
14. Коваленко М.В. Правове забезпечення зовнішньої торгівлі IT-услугами // Юридична практика. — 2022. — № 5. — С. 81–87.
15. Кузнецова О.Л. Міжнародна торгівля IT-услугами: виклики та перспективи // Проблеми економіки. — 2019. — № 11. — С. 44–50.
16. Литвин В.О., Петренко П.Г. Аналітичний огляд сучасного стану IT-сектора в Україні // Економіка України. — 2021. — № 9. — С. 25–31.
17. Мартинюк О.С., Білик О.В. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі IT-услугами України // Бізнес Інформ. — 2020. — № 6. — С. 11–18.
18. Михайленко І.В. Стратегії виходу українських IT-компаній на міжнародні ринки // Економіка і держава. — 2021. — № 8. — С. 92–98.
19. Пилипенко О.В. Інновації у сфері IT-услуг: світовий досвід та українські реалії // Інновації в бізнесі. — 2019. — № 4. — С. 74–79.
20. Пономаренко М.В. Прогноз розвитку експорту IT-услуг України на довгострокову перспективу // Фінанси і кредит. — 2022. — № 7. — С. 83–88.
21. Романенко С.П. Оцінка конкурентоспроможності українських IT-компаній на світовому ринку // Економіка і ринки. — 2021. — № 3. — С. 56–61.
22. Семенов О.В. Особливості міжнародної торгівлі IT-услугами в умовах глобалізації // Економіка України. — 2020. — № 8. — С. 38–44.
23. Стельмах Л.О., Ярова О.В. Перспективи розвитку IT-услуг в Україні на світовому ринку // Наукові записки НаУКМА. — 2021. — Т. 4. — С. 105–112.
24. Сухарєв Д.О., Гавриленко А.М. Вплив правового регулювання на міжнародну торгівлю IT-услугами // Право України. — 2020. — № 6. — С. 44–51.

25. Тищенко В.В. Розвиток ІТ-індустрії в умовах цифрової трансформації світової економіки // Інноваційна економіка. — 2022. — № 9. — С. 29–35.
26. Хоменко І.П., Дуброва О.В. Міжнародна торгівля ІТ-послугами: теоретичний аспект // Економіка та управління. — 2021. — № 5. — С. 14–21.
27. Чорний О.М. Сучасний стан та тенденції розвитку ІТ-сектору України // Науковий вісник ЧНУ. — 2021. — Т. 23. — С. 97–103.
28. Шевченко І.В. Правове забезпечення розвитку зовнішньої торгівлі ІТ-послугами в Україні // Вісник Київського університету. 2022. № 12. С. 55–62.
29. Міжнародні аспекти розвитку ІТ-бізнесу України = International Aspects of IT Business Development in Ukraine [Електронний ресурс] / І. О. Коляда, І. С. Сторожук, О. М. Дейнега та ін. // ResearchGate. 2024. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/380169333_MIZNARODNI_ASPEKTI_ROZVITKU_IT-BIZNESU_UKRAINI_International_Aspects_of_IT_Business_Development_in_Ukraine
30. Яковенко Л.П. Фактори розвитку ІТ-послуг у світовій економіці // Світова економіка і міжнародні відносини. — 2020. — № 7. — С. 48–54.
31. DOU. Розвиток експорту ІТ-послуг України: другий квартал 2024 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/it-export-second-quarter-2024/>.
32. Smith, J. Global Trends in IT Outsourcing. — London: Palgrave Macmillan, 2019. — 243 p.
33. Корнилюк Р. Розвиток ІТ в Україні: поточна ситуація та перспективи [Електронний ресурс] / Роман Корнилюк // Блог YC.Market. — 2024. — 22 лютого. — Режим доступу: <https://blog.youcontrol.market/rozvitok-it-v-ukrayini-potochna-situatsiia-ta-pierspiektiv/>, вільний.
34. Johnson, P. The Role of IT Services in the Global Economy. — New York: Springer, 2020. — 320 p.

- 35.Гринько О.М. Інноваційні рішення в українському ІТ // Наукові розробки. — 2021. — № 8. — С. 66–72.
- 36.Гуменюк І.В. Економічні тенденції розвитку ІТ-сектору в Україні // Інноваційні технології. — 2022. — № 11. — С. 88–95.
- 37.Мазур В.П. Міжнародна співпраця у сфері ІТ // Економіка і право. — 2021. — № 5. — С. 99–105.
- 38.DOU. Статистичний аналіз експорту ІТ-послуг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/it-export-statistics-2022/>.
- 39.Тихомирова О.Є., Савченко І.О. Вплив ІТ-технологій на розвиток економіки // Журнал економічних досліджень. — 2021. — № 3. — С. 54–61.
- 40.DOU. Аутсорсинг в Україні: сучасні тенденції та перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/outsourcing-2023/>.
- 41.Кривоніс О.В., Василенко І.П. Інформаційні технології як основа глобальної економіки // Міжнародні економічні відносини. — 2022. — № 4. — С. 22–28.
- 42.Петренко А.Г., Бондаренко І.В. Міжнародна економіка: ІТ-аспекти. — Харків: ХНЕУ, 2020. — 287 с.
- 43.DOU. Перспективи розвитку ІТ-сектору України в умовах цифровізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/it-development-perspective/>.
- 44.Johnson, T. International Trade in IT Services. — Cambridge: Cambridge University Press, 2021. — 368 p.
- 45.DOU. Аналіз міжнародних ринків ІТ-послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/international-it-markets/>.
- 46.Hennings, A. IT Services in Global Business. — Berlin: Springer, 2019. — 304 p.
- 47.DOU. Роль України у світовій ІТ-індустрії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua>

48. DOU. IT-експорт України: прогноз на 2025 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/it-export-forecast-2025/>.
49. Корнієнко А.О. Технологічні інновації та їх вплив на світову економіку // Технології майбутнього. — 2020. — № 3. — С. 47–52.
50. Даниленко В.В. Міжнародні аспекти розвитку IT-послуг в Україні // Економіка і суспільство. — 2021. — № 10. — С. 15–21.
51. DOU. Українські стартапи на міжнародному ринку IT-послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/ukrainian-startups-it/>.
52. Hennings, L. The Future of IT Outsourcing. — New York: Routledge, 2022. — 280 p.
53. Смирнов П.В. Перспективи розвитку IT-послуг в Україні на тлі світової економіки // Економічний журнал. — 2022. — № 9. — С. 22–29.